

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародних економічних відносин»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої
освіти
на тему:
«Напрямки зростання забезпечення інфраструктури зовнішньої
торгівлі України»

Виконав здобувач вищої освіти
2 курсу, групи МЕВ-23М-1
ОПП «Міжнародна економіка та
бізнес»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
_____ Мурадов І.А.
« ____ » _____ 2024 р.

Керівник роботи
к.е.н., доцент
_____ Валерій ПОДПЛЕТНИЙ
« ____ » _____ 2024 р.

Рецензент _____

АНОТАЦІЯ

Напрямки зростання забезпечення інфраструктури зовнішньої торгівлі України. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня «магістр» за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка та бізнес» зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» – Центральноукраїнський національний технічний університет. – Кропивницький. – 2024.

У кваліфікаційній роботі розглядаються інфраструктурні аспекти розвитку зовнішньоторговельної діяльності підприємств України, а також обґрунтовуються стратегічні напрями їх вдосконалення в умовах лібералізації зовнішньоторговельного режиму. Запропоновано адаптацію окремих елементів зарубіжного досвіду щодо поліпшення інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств у розвинутих країнах Заходу. Визначено особливості, основні тенденції та проблеми, що впливають на розвиток зовнішньоторговельних відносин підприємств України. На основі економетричних методів проведено аналіз регіональних особливостей розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури. Сформульовано перспективи вдосконалення інфраструктурного забезпечення діяльності вітчизняних підприємств у сфері зовнішньої торгівлі в умовах членства України в СОТ, поглиблення міжнародної інтеграції та участі у Всеосяжній зоні вільної торгівлі з Євросоюзом.

Ключові слова: інституції, зовнішньоторговельна діяльність, інфраструктурне забезпечення, конкурентоспроможність, СОТ, Зона вільної торгівлі.

ANNOTATION

Trends of Growth in the Provision of Foreign Trade Infrastructure in Ukraine. – Manuscript.

Qualification work on obtaining a higher education degree "Master" in the educational-professional program " International Economy and Business " in the specialty 292 "International Economic Relations". – 2024.

The qualification work examines the infrastructural aspects of the development of foreign trade activities of Ukrainian enterprises and substantiates strategic directions for their improvement under the conditions of liberalizing the foreign trade regime. It proposes the adaptation of certain elements of foreign experience to enhance the infrastructural support for the foreign economic activities of enterprises in developed Western countries. The study identifies the features, main trends, and challenges influencing the development of foreign trade relations of Ukrainian enterprises. Using econometric methods, an analysis of the regional specifics of foreign trade infrastructure development is conducted. Prospects for improving the infrastructural support for domestic enterprises in the field of foreign trade are formulated, considering Ukraine's membership in the WTO, deepening international integration, and participation in the Comprehensive Free Trade Area with the European Union.

Keywords: institutions, foreign trade, infrastructure providing, competitiveness, WTO, Free Trade Zone.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
I. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ	10
1.1. Роль інфраструктури у розвитку зовнішньої торгівлі національних виробництв	10
1.2. Структурні підготовчі умови формування та розвитку зовнішньої торговельної інфраструктури України	19
1.3. Роль інформації та консалтингу в інфраструктурному забезпеченні зовнішньо-торгівельної діяльності.....	24
Висновки до розділу.....	31
II. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬО-ТОРГОВЕЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ	34
2.1. Тренди та аналіз розвитку зовнішньоторгівельного забезпечення України.....	34
2.2. Оцінка результативності інфраструктури послуг консалтингу в зовнішній торгівлі	44
2.3. Значимість фінансового забезпечення у зовнішньоторгівельному рості України	49
Висновки до розділу.....	55
III. НАПРЯМКИ ЗРОСТАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ	57
3.1. Ключові основи та напрями розвитку зовнішньої торгівлі в умовах розширення інтеграції України на міжнародному ринку	57
3.2. Аналіз завдань щодо подальшого розвитку консалтингового забезпечення зовнішньо-торгівельної діяльності України	62
Висновки до розділу.....	68
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність теми. У період воєнного часу інфраструктурні умови формування ринкових механізмів виявляють дисбаланс у системах регулювання та механізмах розвитку зовнішньої торгівлі. Серед основних проблем цієї сфери виділяються: повільна адаптація елементів зовнішньоторговельної інфраструктури та ринкових інститутів до економічної кризи; недостатнє оновлення застарілих і створення нових ринкових інститутів; невідповідність регулювання внутрішнього ринку традиційним зовнішньоекономічним зв'язкам; відсутність системного підходу до інфраструктурного забезпечення регулювання зовнішньої торгівлі в умовах повномасштабної війни; а також низька швидкість адаптації експортоорієнтованих секторів економіки до вимог євроінтеграції. У зв'язку з цим розвиток зовнішньоторговельної інфраструктури України є важливим завданням, вирішення якого сприятиме ефективному функціонуванню національного ринку та активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Теоретичні й практичні аспекти розвитку ринкової та зовнішньоторговельної інфраструктури знайшли відображення у роботах класиків інституційної теорії, серед яких варто виділити Д. Белла, Дж. Б'юкенена, Т. Веблена, О. Вільямсона, В. Гамільтона, Дж. К. Гелбрейта, Дж. Кларка, Дж. Коммонса, Р. Коуза, У. Мітчелла, Д. Норта, В. Ойкена, М. Олсона. Українські науковці також досліджували цю проблематику, серед них: Г.І. Башнянин, І. Бондар, В. Вольчик, В. Геєць, А. Гриценко, Р. Капелюшніков, С. Кірдіна, Н. Мікула, Ю. Полякова, В. Радаєв, С. Семів, М. Туган-Барановський, М. Флейчук, А. Чухно, В. Шевчук, В. Якубенко, Л. Яремко, Т. Яхно та інші. Однак залишаються актуальними багато невирішених теоретико-методологічних питань, які потребують розбудови інфраструктурної теорії, зокрема щодо ролі інфраструктури у стимулюванні зовнішньоекономічної діяльності України.

Окремі аспекти регулювання й розвитку інфраструктурного та інституційного забезпечення ЗЕД висвітлені в роботах українських науковців, серед яких: В. Андрійчук, В. Апопій, В. Бойко, М. Гладій, М. Дем'яненко, М. Йохна, Г. Калетнік, С. Кваша, І. Кириленко, Ю. Коваленко, М. Коденська, М. Корецький, М. Кропивко, М. Латинін, Ю. Лопатинський, А. Мазур, П. Макаренко, М. Малик, І. Миценко, О. Мороз, Т. Осташко, Б. Пасхавер, П. Саблук, В. Ситник, М. Федоров, О. Шпикуляк, О. Шпичак та інші.

Незважаючи на значний обсяг теоретичних і методологічних розробок, проблематика інфраструктурної підтримки зовнішньоторговельної діяльності потребує глибшого вивчення з теоретичних, методологічних і організаційних позицій. Важливо дослідити вплив розвитку інфраструктури на динаміку й структуру зовнішньоекономічної діяльності підприємств різних галузей економіки. Недостатнє опрацювання теоретичних і методологічних підходів до формування ефективних рішень у цій сфері вказує на необхідність проведення об'єктивних досліджень. Це підкреслює актуальність розробки концептуальних засад для розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури України, її комплексного аналізу й перспектив розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка механізмів і практичних підходів до створення та ефективного функціонування інфраструктурної системи, яка забезпечить розвиток і регулювання зовнішньоторговельної діяльності України. Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

- визначити роль і місце інфраструктури в забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) вітчизняних підприємств;
- дослідити інституційні основи розвитку зовнішньоекономічної інфраструктури України;
- здійснити всебічну оцінку поточного стану та основних тенденцій розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури України.;

- оцінити ефективність діяльності торгово-промислових палат (ТПП) як ключового елемента зовнішньоторговельної інфраструктури України;
- проаналізувати наслідки вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) та участі у Всеосяжній зоні вільної торгівлі (ВЗВТ) для розвитку інфраструктури зовнішньої торгівлі України;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення зовнішньоторговельної інфраструктури України;
- визначити пріоритетні напрями розвитку інституційного забезпечення ЗЕД для вітчизняних підприємств.

Об'єктом дослідження є інфраструктурна система регулювання зовнішньоторговельних відносин України, а також інституції та інститути ринкового механізму господарювання, що функціонують у діяльності вітчизняних експортерів та імпортерів.

Предметом дослідження виступають теоретико-методологічні аспекти формування і функціонування інфраструктурної системи, спрямованої на розвиток і регулювання зовнішньоторговельної діяльності України.

Методи дослідження. У дослідженні використано міждисциплінарний підхід, заснований на концепціях, методологічних підходах і гіпотезах класичної науки, зокрема інституційної, неокласичної та еволюційної теорій. Застосовано загальнонаукові методи, такі як історико-логічний і діалектичний, для аналізу та узагальнення теоретико-методичних підходів.

Монографічний метод використано для систематизації теоретичних основ і обґрунтування ролі інфраструктури у ЗЕД, абстрактно-логічний – для аналізу специфіки розвитку зовнішньоторговельних відносин і інституційної системи їх регулювання. Методи статистичної оцінки дозволили проаналізувати емпіричні показники розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури, а графічні методи – наочно продемонструвати результати оцінки. Групування застосовано для виділення ключових кластерів розвитку

інфраструктури зовнішньої торгівлі України.

Інформаційна база дослідження включає законодавчо-нормативні акти України, офіційні статистичні дані, наукові статті, монографії, матеріали конференцій, а також інформацію, надану державними органами та публікаціями у фахових виданнях.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці рекомендацій та теоретико-методологічних положень, які можуть бути використані для формування стратегії розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури України. Ці пропозиції сприяють удосконаленню механізмів регулювання ЗЕД, забезпеченню взаємозв'язку між інституціями та інфраструктурою, а також слугують основою для створення концепцій регулювання зовнішньоторговельної інфраструктури.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота включає вступ, три розділи, висновки, два додатки (3 сторінки), список використаних джерел (99 найменувань на 10 сторінках), 15 таблиць та 9 рисунків. Текст роботи складає 86 сторінок.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

1.1. Роль інфраструктури у розвитку зовнішньої торгівлі національних виробництв

Розвиток ринкових інститутів та організацій, спрямованих на підтримку демократизації економічних відносин, забезпечення прозорості угод і передбачуваності дій суб'єктів господарювання, залишається актуальним навіть за умов викликів та військової ситуації в Україні. Цей процес є складовою становлення постіндустріальної економіки. Основними перепонами на шляху до ефективних зовнішньоторговельних відносин виступають недоліки в інституційній системі та проблеми у створенні відповідної інфраструктури для зовнішньоекономічної діяльності. Ринково орієнтовані зовнішньоекономічні інститути сприяють розвитку конкуренції, формуванню довіри та створенню ефективного соціального капіталу. Однак корпоративні відносини повинні функціонувати на засадах ринку, де конкуренція домінує у всіх сферах. Формально цей процес уже реалізовано, але на практиці адаптація експортно орієнтованих галузей до конкурентних умов триває.

Інституційні проблеми, які впливають на зовнішню торгівлю, включають регулювання, ціноутворення та розвиток інфраструктури. У Посланні Президента України до Верховної Ради у 2022 році зазначено [2, с. 2], що головним завданням реформ у сфері торгівлі є створення ефективної інфраструктури для сталого економічного розвитку. Башнянин Г. І. [7, с. 172-173] наголошує «на необхідності інституційних рішень для зміцнення зовнішньоекономічної інфраструктури», тоді як Коваленко Ю. акцентує увагу на важливості її розвитку як ключового аспекту зовнішньоекономічної політики.

Саблук Р.Т. [137] визначає ринкову інфраструктуру як систему підприємств та організацій, що забезпечують обслуговування виробників і

сприяють зростанню ринкової пропозиції. Оптова торгівля виконує функції транспортування, зберігання, стандартизації та інформаційного забезпечення, що відповідає інституційній методології. Бородін А. [13, с. 95] підкреслює «важливість вдосконалення регуляторної політики для стимулювання експорту. Інфраструктура, як посередник між виробниками та споживачами, регулює ринкові процеси. Вона має динамічний характер і охоплює як фізичні товари, так і фінансові інструменти».

Інституційна структура зовнішньоторговельної інфраструктури визначається через встановлення правил і норм, які регулюють обмін товарами. Для забезпечення ефективного функціонування цієї інфраструктури важливо, щоб усі учасники дотримувалися встановлених правил. Ефективна система підтримки зовнішньої торгівлі потребує розвиненої інфраструктури та організованого процесу (рис. 1.1).

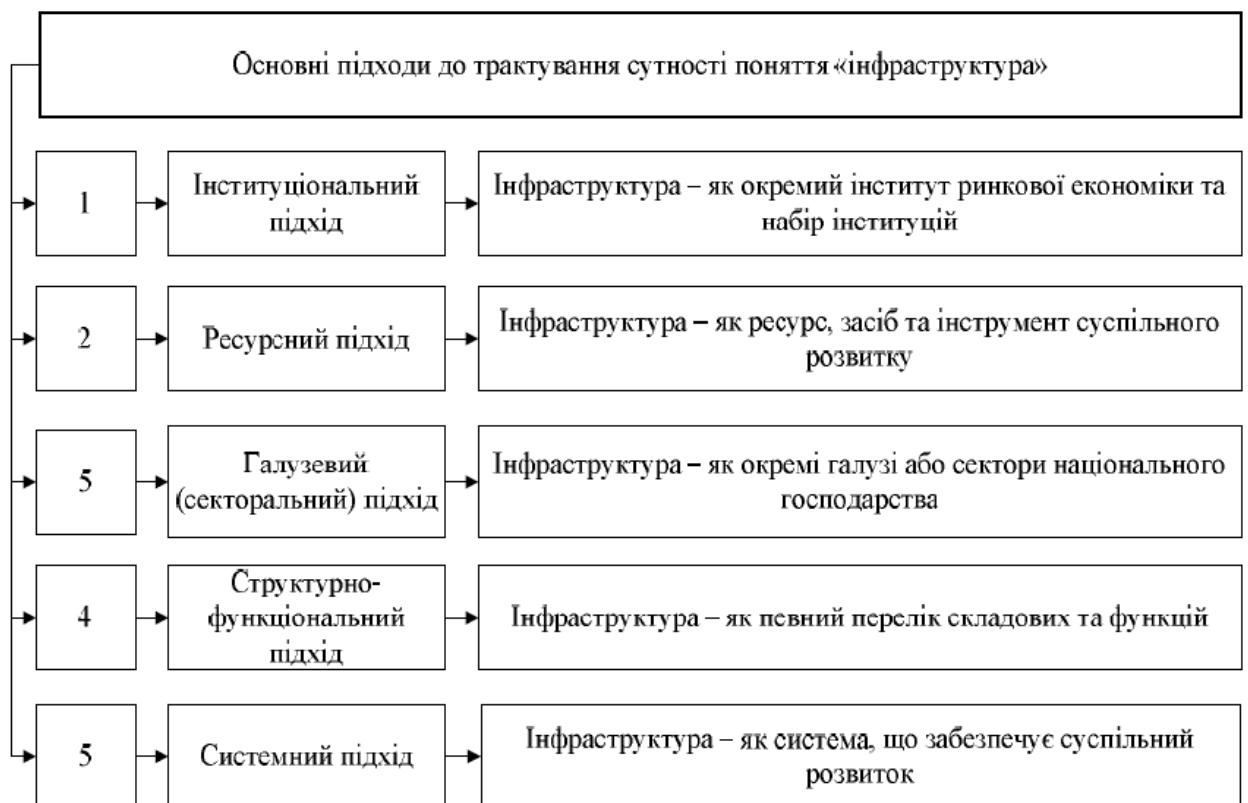

Рис. 1.1. Підходи до визначення поняття "інфраструктура"

За: [6, с. 5-6; 95; 96]

Формування інституційного середовища для успішної

зовнішньоторговельної діяльності охоплює різноманітні аспекти, зокрема створення відповідної інфраструктури. Це включає як систему організацій та установ, що складають зовнішньоторговельну інфраструктуру, так і нормативно-правову базу, яка регламентує діяльність бірж, ринків оптової торгівлі, компаній, що продають і торгових палат. Виробники, як ключова ланка в ланцюзі між експортерами, імпортерами та споживачами, значною мірою залежать від того, наскільки інфраструктура відповідає ринковим вимогам.

Ефективна взаємодія ринкових інститутів можлива лише за наявності зв'язкових механізмів, перевірених практикою економічної діяльності. Інституційна підтримка спрямована на створення сприятливих умов для роботи елементів ринкової інфраструктури, яка забезпечує рух товарів. У сучасних умовах акцент робиться не на кількість складових інфраструктури, а на їхню функціональність, зокрема на обсяги продажів і якість обслуговування, оскільки головним завданням інфраструктури є забезпечення ефективного товарообміну.

Як комплекс установ, ринкова інфраструктура виконує ключову роль у регулюванні товарних потоків, забезпеченні прозорого процесу ціноутворення та створенні ефективних каналів збуту, які сприяють спрощенню доставки продукції від виробників до кінцевих споживачів.

Концепції визначення інфраструктури:

1. Економічна концепція: Інфраструктура розглядається як сукупність галузей і об'єктів, що забезпечують умови для ефективного функціонування економіки. Вона включає транспортну, енергетичну, комунікаційну, фінансову та соціальну складові, які підтримують виробничу діяльність та обслуговують суспільство.

2. Соціально-економічна концепція: Інфраструктура трактується як система підприємств і організацій, спрямованих на задоволення суспільних потреб, зокрема в освіті, охороні здоров'я, культурі та житлово-комунальних

послугах. Ця концепція акцентує увагу на соціальній значущості інфраструктури.

3. Функціональна концепція: У межах цієї концепції інфраструктура визначається як набір функцій або послуг, що забезпечують підтримку економічної діяльності. Це включає транспортні мережі, інформаційні системи, постачання енергії та інші складові, які забезпечують зв'язок між різними секторами економіки.

4. Інституційна концепція: Інфраструктура розглядається як система установ і норм, що регулюють економічні та соціальні процеси. Це включає організацію ринків, законодавчу базу, фінансові інститути та механізми контролю.

5. Системна концепція: Інфраструктура трактується як єдина система, що поєднує матеріальні, технологічні, фінансові та організаційні елементи. Її мета – створення умов для стабільного розвитку економіки та покращення якості життя населення.

6. Ринкова концепція: У цій концепції інфраструктура розглядається як невід'ємна частина ринку, яка забезпечує умови для вільного обміну товарів і послуг. Особливий акцент робиться на ролі інфраструктури у розвитку конкуренції та підтримці прозорості ринкових процесів.

Кожна з концепцій відображає специфічний аспект функціонування інфраструктури, підкреслюючи її багатогранний характер і важливість для економічного та соціального розвитку.

Ринкова інфраструктура є однією з ключових складових ринкових механізмів, що впливають на ефективність організації економічних процесів. Її головною метою є забезпечення товарообігу через установи-посередники, які виконують функції акумуляції товарних ресурсів та створення необхідних інституційних умов для їх реалізації на ринку.

Інфраструктура зовнішньої торгівлі представляє собою складну

економічну систему, що відзначається тісним взаємозв'язком і взаємодією її елементів. На основі аналізу різних підходів до класифікації інфраструктури, відображених у працях [78; 79; 94], було узагальнено та систематизовано основні складові ринкової інфраструктури, які забезпечують ефективне функціонування зовнішньоекономічної діяльності (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття "інфраструктура товарного ринку"

Підхід	Ключові характеристики	Автори/Джерела
Функціональний	Інфраструктура розглядається як сукупність організацій, установ і механізмів, які забезпечують обіг товарів і послуг.	Праці економістів, таких як Самуельсон, Коуз.
Системний	Інфраструктура є складною системою взаємопов'язаних елементів, які забезпечують функціонування ринку.	Дослідники ринкової економіки (наприклад, українські та європейські науковці).
Елементний	Основний акцент на окремих складових елементах інфраструктури: склади, транспорт, логістика, ринки тощо.	Праці в галузі логістики та менеджменту, наприклад, Крістофер.
Інституційний	Зосередженість на ролі інституцій, що забезпечують регулювання та підтримку ринкових відносин (банки, біржі, урядові органи).	Інституційна економіка, наприклад, Норт, Вільямсон.
Фізична	Визначення інфраструктури через її матеріальні елементи: будівлі, дороги, обладнання.	Будівельні та інженерні галузі, урядові документи.
Соціально-економічний	Інфраструктура включає не тільки матеріальні ресурси, але й людський капітал, соціальні інститути, що впливають на функціонування ринку.	Соціально-економічні дослідження, наприклад, Сен, Беккер.
Інформаційно-комунікаційний	Акцент на ролі інформаційних систем, мереж та засобів комунікації, що забезпечують прозорість та ефективність ринку.	Дослідження в сфері інформаційної економіки, наприклад, Варіан.

За: [5; 78; 96]

Інфраструктура зовнішньої торгівлі як багатогранна економічна система визначається сукупністю її елементів та аналізом взаємодії між ними. Узагальнення різних підходів до класифікації інфраструктури, представлених у роботах [78; 79; 94], дало змогу створити класифікацію

компонентів ринкової інфраструктури ЗЕД (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація ринкової інфраструктури ЗЕД

Критерії класифікації	Категорії
За видом інфраструктури	Фінансова, транспортна, інформаційна, логістична, правова
За функціями	Обслуговуюча, регулююча, забезпечуюча
За територіальною ознакою	Місцева, національна, міжнародна
За формою	Державна
За характером діяльності	Комерційна, некомерційна

Складено за: [13; 60; 78; 79; 94]

Функції інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) охоплюють різні аспекти підтримки, координації та регулювання процесів, пов'язаних із міжнародними економічними відносинами. Основні функції можна деталізувати так:

1. Обслуговуюча функція. Забезпечує виконання операцій та послуг, необхідних для ефективного здійснення ЗЕД:

- Транспортна логістика: організація перевезень, зберігання та розподілу товарів.
- Фінансове обслуговування: кредитування, страхування експортно-імпортних операцій, валютні розрахунки.
- Інформаційне забезпечення: надання аналітичних даних про ринки, партнерів, митні тарифи.
- Технічне обслуговування: сертифікація продукції, технічний контроль.

2. Регулююча функція. Спрямована на створення умов для стабільного функціонування ринкових відносин у сфері ЗЕД:

- Законодавче регулювання: створення нормативної бази для здійснення міжнародної торгівлі.
- Контроль за виконанням правил: митне регулювання, сертифікація, стандартизація.

- Податковий нагляд: контроль за виконанням податкових зобов'язань при експортно-імпортних операціях.

- Запобігання ризикам: забезпечення дотримання законів та міжнародних угод.

3. Забезпечуюча функція. Допомагає формувати інфраструктурну базу для безперервної діяльності у сфері ЗЕД:

- Формування логістичних хабів: будівництво складів, транспортних вузлів.

- Розвиток фінансових інститутів: банки, страхові компанії, біржі.

- Розробка інноваційних технологій: автоматизація процесів, диджиталізація операцій.

- Розвиток людського капіталу: підготовка кваліфікованих кадрів для роботи у сфері ЗЕД.

4. Координаційна функція. Спрямована на узгодження діяльності різних учасників ЗЕД:

- Інтеграція діяльності: налагодження зв'язків між підприємствами, державними органами, міжнародними організаціями.

- Організація торгових місій: виставки, форуми, бізнес-зустрічі.

- Сприяння укладанню угод: консалтингові та юридичні послуги.

5. Інноваційна функція. Орієнтована на розвиток і впровадження сучасних технологій:

- Автоматизація процесів: використання ERP-систем для управління ЗЕД.

- Розвиток електронної торгівлі: створення онлайн-платформ для міжнародної торгівлі.

- Запровадження цифрових валют: використання блокчейн-технологій у міжнародних розрахунках.

Розвиток зовнішньоторговельної інфраструктури опосередковується на одночасному прогресі трьох ключових компонентів: маркетингового,

фінансово-кредитного та інформаційно-консультаційного. Кожен з них є незалежним та має власний функціональний напрямок, однак вони постійно взаємодіють і взаємно доповнюють один одного. Такий підхід є надзвичайно конструктивним, особливо у зовнішньоекономічній діяльності. Сучасні виклики міжнародних ринків потребують високоякісної технічної та професійної підтримки, яка сприятиме зростанню експортних потоків, підкреслюючи критичну роль інфраструктури у забезпеченні ефективності цього процесу.

Функціональні характеристики інфраструктури в контексті експортоорієнтованої діяльності можна розглядати як сукупність елементів, які забезпечують ефективність логістики, доступ до ринків, підтримку виробничих процесів та розвиток зовнішньоекономічної діяльності. Нижче наведено основні функціональні характеристики інфраструктури:

1. Логістична ефективність

- Транспортна мережа: наявність і якість автомобільних, залізничних, морських і авіаційних шляхів для перевезення товарів на експорт.
- Порти та термінали: сучасне обладнання для завантаження, розвантаження та зберігання вантажів.
- Логістичні центри: склади, митні термінали, зони перевалки, що забезпечують оптимізацію руху товарів.

2. Комунікаційна інфраструктура

- Цифрова інфраструктура: високошвидкісний інтернет, системи електронного документообігу та інформаційні платформи для взаємодії між учасниками експорту.
- Засоби зв'язку: надійні канали для комунікації з партнерами, клієнтами та митними органами.

3. Фінансова підтримка

- Банківська інфраструктура: доступ до фінансових інструментів

(акредитиви, факторинг, страхування ризиків).

- Інструменти фінансування експорту: кредити для виробників і експортерів, спеціалізовані експортно-кредитні агентства.

4. Інституційна підтримка

- Митна інфраструктура: спрощені процедури митного оформлення, ефективність роботи митних органів.

- Державні програми: ініціативи підтримки експортерів, включаючи консультативні, юридичні та освітні послуги.

5. Інформаційна та консалтингова підтримка

- Доступ до ринкової інформації: аналітичні звіти, дані про потенційні ринки, вимоги до сертифікації продукції.

- Освітні програми: тренінги для експортерів з питань міжнародної торгівлі, маркетингу та логістики.

6. Енергетична інфраструктура

- Стабільність енергопостачання: доступ до електроенергії, газу та інших ресурсів для підтримки виробничих процесів.

- Енергоефективність: використання інноваційних технологій для зменшення витрат на енергоресурси.

7. Екологічна відповідність

- Інтеграція екологічних стандартів у виробничі та логістичні процеси для відповідності міжнародним вимогам.

8. Інтеграція у міжнародні мережі

- Міжнародні транспортні коридори: доступ до ключових маршрутів, які з'єднують країну з глобальними ринками.

- Участь у міжнародних торгових організаціях: сприяння прозорості та передбачуваності торгівлі.

Ці характеристики визначають здатність країни або регіону забезпечити стабільність, швидкість та економічну ефективність експортних процесів, що є ключовими факторами для успішного розвитку

експортоорієнтованої діяльності.

Таким чином, інфраструктурна підтримка у при підготовці і реалізації експортних операцій може реалізовуватися або послідовно (через попередній аудит, сертифікацію, підготовку документації, транспортування і узгодження), або безперервно. Незважаючи на різноманітність сервісних операцій, інфраструктурна підтримка залишається постійною та систематичною протягом усього експортного циклу [98, с.99]. Для підвищення ефективності інфраструктурних послуг необхідно змінити стимули для постачальників за допомогою таких ключових інструментів: управління на основі комерційних принципів, забезпечення конкуренції та залучення зацікавлених сторін. Водночас роль держави в інфраструктурі зберігається значущою, хоч і в зміненому форматі.

1.2. Структурні підготовчі умови формування та розвитку зовнішньої торговельної інфраструктури України

Функціональна структура зовнішньоторговельної інфраструктури дозволяє проаналізувати вплив різних інституцій на її роботу. Інтегрована система зовнішньої торгівлі функціонує в межах національної економіки та в умовах економічних та правових обмежень світового ринку. Ця діяльність охоплює встановлення правових норм, політичних та економічних пріоритетів, особливостей існуючої економічної системи та її традицій і звичаїв, рівня економічного розвитку, а також ефективності використання природних ресурсів.

На міжнародному рівні інституційне середовище визначають такі фактори, як міжнародне право, міжнародні угоди, рівень монополізації ринку, стан світової валюти та фінансової системи тощо. Економічні й правові обмеження вимагають системної класифікації відносин між елементами інфраструктури та зовнішньоторговельною діяльністю. Цей взаємозв'язок можна дослідити через функції та методи інфраструктури

зовнішньоторговельної діяльності (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Функції та методи інфраструктури зовнішньоторговельної діяльності

Функції інфраструктури	Методи реалізації функцій
Транспортна	- Організація вантажоперевезень (морські, автомобільні, залізничні, авіаперевезення)
	- Координація логістичних маршрутів
	- Контроль за виконанням графіків доставки
Складська	- Зберігання вантажів (холодильні склади, склади тимчасового зберігання)
	- Організація пакування та перепакування
	- Інвентаризація товарів
Фінансова	- Кредитування зовнішньоторговельних операцій
	- Страхування зовнішньоторговельних ризиків
	- Виставлення акредитивів, банківські гарантії
Інформаційно-аналітична	- Маркетингові дослідження зовнішніх ринків
	- Надання даних щодо митних тарифів, квот
	- Консультації щодо законодавства зовнішньоторговельної діяльності
Юридична	- Підготовка контрактів та інших правових документів
	- Вирішення митних та правових спорів
	- Захист інтересів компанії в міжнародних судах
Комунікаційна (зв'язкова)	- Встановлення контактів із партнерами
	- Участь у міжнародних виставках, форумах, конференціях
	- Організація бізнес-зустрічей та переговорів
Торгово-організаційна	- Організація каналів збуту продукції
	- Забезпечення післяпродажного обслуговування
	- Розробка логістичних ланцюгів постачання
Митна	- Підготовка документів для митного оформлення
	- Класифікація товарів відповідно до митного кодексу
	- Оплата митних зборів і податків

За: розроблена автором

Ця таблиця демонструє ключові функції інфраструктури зовнішньоторговельної діяльності та методи їх реалізації, які сприяють ефективній організації міжнародної торгівлі.

Відновлення України та створення умов для її євроінтеграції вимагають активної державної економічної політики, яка зосереджується на посиленні

інституційної підтримки. Це передбачає реалізацію «нової хвилі економічних реформ», спрямованих на розробку механізмів та інструментів, що дозволяють максимально використати потенціал інституційних змін. Основний акцент робиться на мобілізацію технічних, фінансових, людських і організаційних ресурсів для забезпечення сталого економічного зростання.

Розробка Національної стратегії, орієнтованої на євроінтеграцію, базується на керівних принципах, визначених копенгагенськими критеріями. Для досягнення членства в ЄС країни-заявники повинні забезпечити стабільність державних і економічних інститутів [99, с.84]. Посилення інституційної підтримки є ключовим чинником для розвитку міжнародних економічних відносин (МЕВ), як відзначають багато вчених та експертів агропромислового сектору.

А. С. Гальчинський [14, с. 184] у своїй програмній роботі наголошує, що одним із першочергових завдань є створення сучасної ринкової інфраструктури для зовнішньоторговельних послуг, включаючи торговельні компанії та валютні операції. Проте Антонюк Г.Я. та Флейчук М.І. підкреслюють наявність значних недоліків у нормативно-правовій та інституційній базах, які стримують розвиток експорту, супроводжуючись корупцією та недостатньою підтримкою експортерів [92].

Сучасна економічна наука чітко розрізняє поняття «інститути» (правила, що регулюють взаємодію) та «інституції» (організації, що забезпечують впровадження цих правил). Такий підхід є основою економічного та соціального прогресу. Інституції забезпечують реалізацію встановлених правил, підтримують стабільність системи та є гарантом її функціонування.

Зовнішньоторговельна діяльність в Україні стикається з проблемами через неефективність багатьох інституцій та регулюючих механізмів, що часто призводить до кризового стану інституційної системи. Це обмежує можливості сучасного ринку та знижує ефективність регулювання [62, с. 8].

Для подолання цих викликів необхідно реформувати існуючі механізми та створювати нові інститути, здатні ефективно впливати на економічні процеси. Упорядкування суспільно-економічного життя, зокрема в зовнішньоекономічній сфері, потребує чіткої взаємодії інститутів та інституцій, що забезпечують функціонування ринкових механізмів, стимулів і правил.

Таблиця 1.4

Тлумачення категорії «інституція» та «інститут» різними науковцями

Дослідник	Трактування «інституція»	Трактування «інститут»
Еміль Дюркгейм	Система соціальних норм, цінностей і правил, які впорядковують поведінку людей у суспільстві.	Конкретні організації або структуровані форми діяльності, створені для виконання суспільних функцій.
Макс Вебер	Упорядкована форма соціальної дії, заснована на легітимності та традиціях.	Організація, яка має формальні правила і забезпечує раціональне досягнення мети.
Дуглас Норт	Формальні і неформальні правила, які структурують взаємодію людей у суспільстві.	Структури (організації), які діють у межах інституцій для реалізації їхніх функцій.
Толкотт Парсонс	Загальні культурні моделі, які регулюють поведінку індивідів та груп.	Організовані системи, що виконують специфічні функції в суспільстві.
Ентоні Гіденс	Установлені соціальні практики, які існують через їх постійне відтворення в часі та просторі.	Окремі соціальні утворення, які є матеріальним уособленням інституцій.
Джон Сірл	Соціальні конструкції, які існують завдяки спільному визнанню та прийняттю.	Інструмент реалізації інституцій, що включає конкретні організації та структури.
П'єр Бурдьє	Поля соціальної діяльності, визначені сукупністю правил, ресурсів і владних відносин.	Конкретні структури, що втілюють домінуючі норми і практики інституцій.

Складено за: [5; 13; 17; 58, с. 11; 82; 95, с. 14-15]

Ця таблиця ілюструє різницю між інституціями як системами правил або норм і інститутами як конкретними організаційними формами, створеними для реалізації цих правил у суспільстві.

Експортоорієнтовані підприємства представляють собою складну систему, що включає різноманітні взаємопов'язані структури, які вимагають інституційної підтримки для ефективного функціонування. Важливу роль у регулюванні ринкових процесів відіграють інститути та інституції, що формують інфраструктуру просування товарів від виробника до споживача. До них належать біржі, торгові дома, торгово-промислові палати (ТПП), системи моніторингу та оцінки якості продукції. Їхня функція полягає у непрямому впливі на товарообмін, сприяючи ефективності та прозорості ринкових відносин (рис. 1.1).

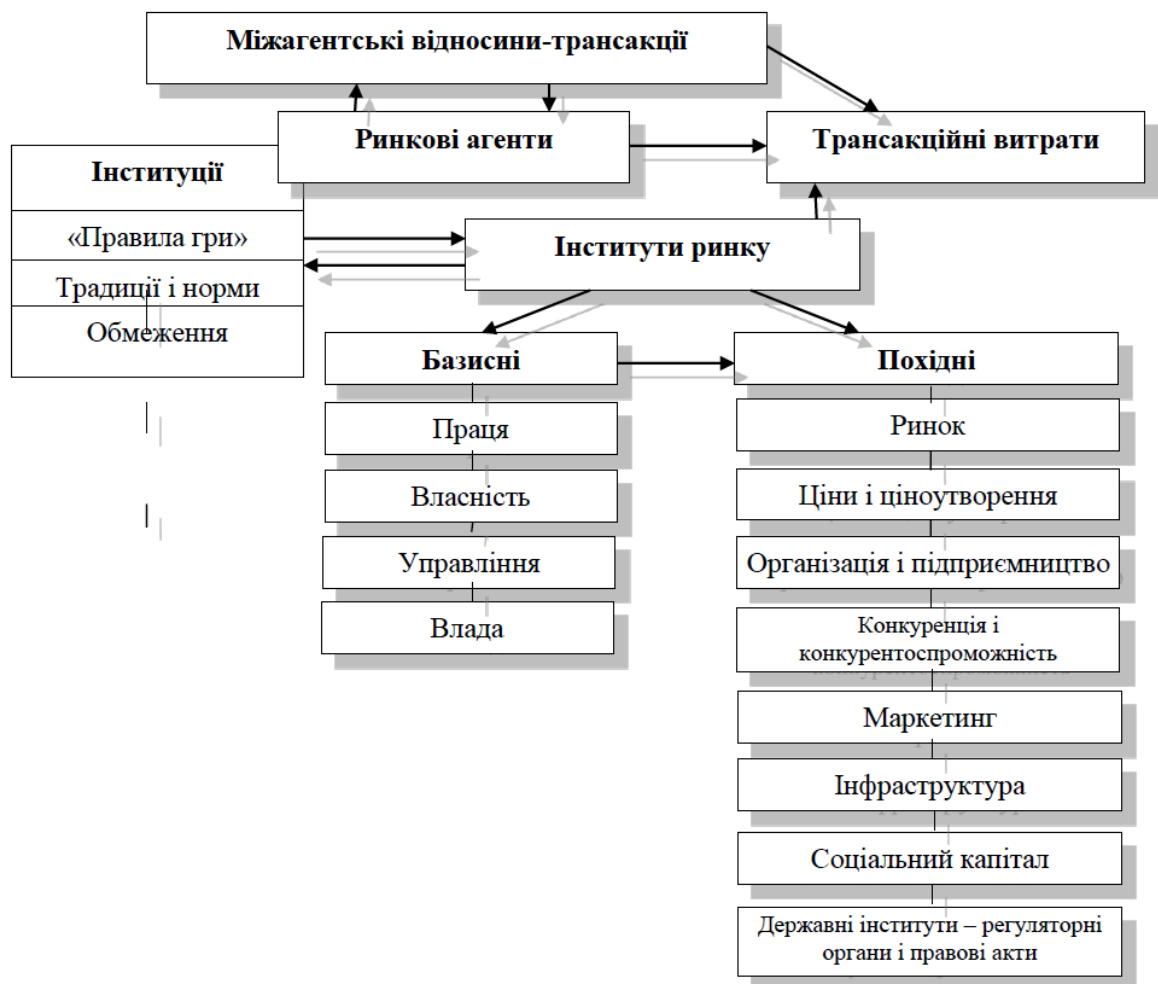

Рис. 1.4. Система ієрархій і структура економічних інституцій та інститутів ринку

За: [95, с. 35]

Серед інституцій, що надають підтримку експортерам, ключове місце

займає Торгово-промислова палата України (ТППУ). Це самоврядна недержавна неприбуткова організація, діяльність якої регулюється Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні». Основні завдання «Про торгово-промислові палати в Україні» у сфері сприяння експорту включають [77]:

1. Сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та експорту українських товарів та послуг.
2. Надання практичної допомоги підприємствам у здійсненні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках.
3. Освоєння нових форм міжнародного співробітництва та інтеграція українських підприємств у світовий ринок.

ТППУ та подібні інституції забезпечують конкурентоспроможність української продукції на міжнародному ринку, стимулюючи розвиток експортоорієнтованих підприємств. Їхня діяльність сприяє створенню умов для ефективного просування товарів і послуг, інтегруючи національну економіку у світові економічні процеси.

Отже, розвиток інституційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності України є критично важливим завданням, яке впливає на соціально-економічний розвиток країни та її зовнішньоекономічну безпеку. Сучасні проблеми, з якими стикається українська зовнішньоекономічна система, зумовлені трансформацією економічного укладу в експортно-орієнтованому секторі. Ці труднощі виникають через незавершеність реформ у сфері зовнішньоекономічної діяльності, неефективність регуляторної політики та невідповідність інституційних умов особливостям національного господарювання.

1.3. Роль інформації та консалтингу в інфраструктурному забезпеченні зовнішньо-торговельної діяльності

На основі узагальнення теоретичних засад зовнішньоторговельної

діяльності можна зробити висновок, що інформаційні і консультаційні послуги у цій сфері мають двоєдину природу:

1. Як окрема послуга, що надається в межах зовнішньоторговельних операцій.

2. Як важливий елемент управління зовнішньою торгівлею, що включає різноманітні види діяльності та заходи, спрямовані на підвищення ефективності цієї сфери.

Таким чином, інформаційні та консультаційні послуги виступають як товар для купівлі/продажу та одночасно як інструмент, що сприяє оптимізації зовнішньоторговельної діяльності та управління нею [97] .

Для подальшого дослідження зовнішньої торгівлі як об'єкта консультування важливо враховувати, що розвиток і активізація зовнішньоторговельної діяльності потребують ефективного управління на макроекономічному рівні. Це передбачає створення повноцінної системи зовнішньої торгівлі, яка поєднує різні компоненти та забезпечує їхню взаємодію.

Як зазначає Якубенко [67] , розробка корпоративної стратегії підприємства разом із впровадженням інформаційної та консультаційної підтримки дає змогу:

- оптимізувати ризики,
- покращити управління фінансовими та логістичними потоками,
- створити систему інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності, яка складається з взаємопов'язаних активів (табл. 1.5).

Цей підхід забезпечує комплексний розвиток зовнішньої торгівлі, інтегруючи управлінські та інфраструктурні аспекти.

Таблиця 1.5

Суб'єкти та завдання інформаційно-консультаційних послуг

Суб'єкти/Об'єкти	Завдання інформаційно-консультаційних послуг
Державні органи	Надання інформації про законодавство, правила та стандарти зовнішньоторговельної діяльності.
Підприємства-експортери	Допомога у пошуку ринків збуту, аналіз міжнародного попиту, маркетингова підтримка, розробка стратегій виходу на зовнішній ринок.
Імпортери	Пошук постачальників, аналіз конкурентоспроможності, підтримка у перемовинах.
Міжнародні організації	Координація та консультування щодо участі в міжнародних проектах, доступу до програм фінансування.
Асоціації та об'єднання	Представництво інтересів учасників ринку, сприяння розвитку міжнародної торгівлі, організація заходів для обміну досвідом.
Товари	Аналіз конкурентоспроможності продукції, визначення сертифікаційних вимог, консультування з питань стандартизації.
Послуги	Розробка маркетингових стратегій, консультування з питань правового захисту у міжнародній сфері.
Інвестиції	Оцінка інвестиційної привабливості, юридичне та фінансове консультування, розробка інвестиційних проектів.
Інформація	Формування інформаційної бази для прийняття рішень, проведення досліджень та аналітичних оглядів, створення баз даних партнерів.

Місце суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також їхні функції та завдання значно перевищують просте надання консультаційних послуг.

Зазвичай консалтинг сприймається лише як надання порад суб'єктам щодо управління окремими аспектами зовнішньоекономічної діяльності. Проте інформаційно-консультаційні послуги в системі зовнішньоторговельної інфраструктури включають не тільки консультування, а й взаємодію між підприємствами, державними органами, окремими організаціями та приватними особами. Ці послуги охоплюють широкий спектр напрямків, що стосуються економічних, інформаційних, наукових, соціологічних, культурних та інших сфер діяльності.

Такий підхід є важливим для методологічної оцінки обсягу та ефективності консалтингових послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Кожна держава прагне підвищити зовнішньоторговельну

активність задля досягнення соціально-економічних цілей, таких як збільшення ВВП, зміцнення конкурентоспроможності економіки та покращення платіжного балансу. Однак цього можна досягти лише за умови раціонального розвитку зовнішньоекономічної діяльності, що передбачає переважання експорту готової продукції та імпорту інноваційних технологій.

Зовнішньоекономічна діяльність є значно складнішою порівняно з внутрішньою торгівлею, тому її активізація потребує серйозної консультаційної підтримки. Консультаційні послуги відіграють роль у формуванні державної стратегії для стимулювання іноземних інвестицій, експорту та покращення структури імпорту. Регіональні громади також зацікавлені у розвитку зовнішньоекономічної діяльності через зміцнення транскордонного співробітництва та підвищення інвестиційної привабливості своїх регіонів.

На думку Шпікуляка [96, с. 222], учасники зовнішньоекономічної діяльності отримують переваги від участі в асоціативних комерційних організаціях, що покращує галузеву діяльність, підвищує якість товарів та сприяє розвитку інноваційних кластерів. Це особливо важливо при створенні нових ринків, управлінні інвестиціями та розробці маркетингових стратегій.

Таким чином, інформаційно-консультаційні послуги є необхідними для успішної зовнішньоекономічної діяльності підприємств, що прагнуть виходу на міжнародні ринки, підвищення якості своєї продукції та покращення конкурентоспроможності. Вони сприяють ефективному управлінню, маркетингу, правовій підтримці, контролю якості та інженерії.

Гурняк [86, с. 12] зазначає, що консультаційні послуги також важливі для активізації зовнішньоторговельної діяльності державних установ та приватних осіб, оскільки сприяють їх економічному розвитку та співпраці. Це забезпечує ефективну взаємодію між суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності та корпоративною інфраструктурою, що дозволяє надавати необхідні послуги, такі як страхування, бухгалтерський облік, аудит та захист

інтересів учасників зовнішньоторговельної діяльності.

Для забезпечення ефективної співпраці та координації між суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності та корпоративною інфраструктурою консалтингові організації повинні розробити продукти, які міститимуть повну інформацію про обсяги, напрямки та форми підтримки компаній, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Використання таких продуктів суб'єктами корпоративної інфраструктури забезпечить надання більш доступних і необхідних послуг для учасників зовнішньоторговельної діяльності, до яких належать страхування, бухгалтерський облік, аудит, інформаційна підтримка торгових операцій, а також захист їхніх інтересів та прав (табл. 1.6).

Органи державного управління при цьому відіграють важливу роль у комплексному визначенні нормативно-правового регулювання зовнішньоторговельної діяльності. Вони відповідають за впровадження спеціальних режимів, ліцензування, укладання міжнародних угод, регулювання обсягів зовнішньоекономічної діяльності та встановлення державних замовлень.

Інформаційно-консультаційні послуги є важливим елементом сучасної системи зовнішньоторговельної діяльності. Їх базові функції виходять за межі звичайного консультування та включають накопичення, збереження й передачу знань, досвіду, ноу-хау та управлінської інформації. Ці функції мають стратегічне значення для підвищення ефективності міжнародної торгівлі, зокрема завдяки зниженню транзакційних витрат і оптимізації бізнес-процесів.

Таблиця 1.6

Особливості послуг управлінського консалтингу за видами й суб'єктами регулювання та здійснення зовнішньоторговельної діяльності

Вид управлінського консалтингу	Особливості послуг	Суб'єкти регулювання	Суб'єкти здійснення
Стратегічний консалтинг	Розробка стратегій виходу на міжнародний ринок, аналіз конкурентоспроможності, планування довгострокових цілей.	Урядові органи, міжнародні організації.	Підприємства, корпорації.
Фінансовий консалтинг	Оптимізація фінансових потоків, розробка моделей фінансування, оцінка ризиків валютних коливань.	Центральні банки, податкові служби.	Експортери, імпортери, інвестори.
Юридичний консалтинг	Консультації щодо митного законодавства, договірних відносин, врегулювання спорів.	Міністерства, судові органи.	Юридичні фірми, зовнішньоторговельні компанії.
Маркетинговий консалтинг	Дослідження ринків, аналіз попиту, адаптація продукції до вимог ринку.	Торгово-промислові палати, міжнародні асоціації.	Експортери, маркетингові агентства.
Технологічний консалтинг	Інтеграція цифрових технологій, автоматизація процесів, впровадження CRM-систем для управління ЗЕД.	Органи стандартизації, міжнародні IT-організації.	Підприємства, IT-консультанти.
Організаційний консалтинг	Реорганізація бізнес-процесів, оптимізація логістики, побудова управлінських структур.	Державні органи, галузеві регулятори.	Логістичні компанії, консалтингові агентства.
Інвестиційний консалтинг	Оцінка інвестиційної привабливості, створення бізнес-планів, залучення міжнародних інвесторів.	Фондові біржі, інвестиційні фонди.	Інвестори, консалтингові фірми.
Екологічний консалтинг	Забезпечення відповідності екологічним стандартам, впровадження «зелених» технологій.	Міністерства екології, міжнародні екологічні організації.	Експортери, імпортери, виробники.
Ризик-менеджмент консалтинг	Ідентифікація та мінімізація ризиків у ЗЕД, управління страхуванням, прогнозування кризових ситуацій.	Страхові компанії, митні органи.	Підприємства, фінансові консультанти.

За: авторська розробка

Ключові функції інформаційно-консультаційних послуг:

1. Послуги в межах зовнішньоторговельних операцій
Консультації безпосередньо спрямовані на забезпечення ефективності угод:
 - підготовка контрактів,
 - управління ризиками,
 - забезпечення відповідності вимогам міжнародних стандартів.
2. Оптимізація управління в системі зовнішньоторговельної діяльності
Консалтингові організації допомагають удосконалювати управлінські процеси, забезпечуючи:
 - стратегічне планування,
 - моніторинг та оцінку діяльності,
 - розробку та впровадження систем контролю якості.
3. Інновації для стимулювання розвитку зовнішньоторговельної діяльності
Консалтинг забезпечує створення та впровадження інноваційних продуктів, таких як:
 - цифрові платформи для торгівлі,
 - аналітичні моделі для прогнозування попиту,
 - автоматизовані системи управління логістикою.

Консалтингові компанії виконують роль посередника між учасниками ЗЕД, забезпечуючи передачу знань і досвіду. Це дозволяє:

- створювати базу знань для накопичення й адаптації міжнародного досвіду,
- підтримувати інтеграцію інноваційних підходів у бізнес-практику.

Комплексна підтримка з боку консультаційних організацій сприяє розвитку бізнесу в умовах глобалізації шляхом:

- мінімізації витрат, пов'язаних з інформаційною асиметрією,
- покращення комунікацій між суб'єктами ЗЕД,

- підвищення рівня адаптивності бізнесу до змін у зовнішньоекономічному середовищі.

Розширення функцій інформаційно-консультаційних послуг є ключовим для успішного функціонування системи ЗЕД, особливо в умовах глобалізаційних викликів. Це сприяє не лише ефективності зовнішньоторговельних операцій, але й сталому розвитку економіки загалом.

Висновки до розділу

1. Аналіз функціонування зовнішньоторговельної інфраструктури України вказує на її важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки. Однак ефективність її роботи значною мірою залежить від узгодженості державної політики, швидкості трансформаційних процесів на ринку, а також загального стану економіки.

Ключові фактори розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури:

1. Ринкові зміни, зокрема через міжнародну інтеграцію, стимулюють оптимізацію витрат. Використання інфраструктурних об'єктів іноземного походження та спільне використання ресурсів сприяють зниженню витрат на технічне обслуговування та управління.

2. Міжнародна інтеграція та співробітництво:

- Участь у проєктах із країнами Західної та Східної Європи, Чорноморського регіону допомагає визначити пріоритети торговельної політики.

- Інтеграція до міжнародних ланцюгів створення вартості (ГЛСВ) дозволяє адаптувати економіку до глобальних викликів і сприяє експорту продукції з високою доданою вартістю.

3. Інституційне середовище

- Формування стабільного нормативно-правового поля є базовою умовою для розвитку інфраструктури.

- Підтримка установ та організацій різного рівня впливає на

конкуренентоспроможність галузей, мотиваційні механізми підприємств і регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

Воєнні дії значно ускладнили функціонування зовнішньоторговельної системи України, зокрема через:

- порушення логістичних ланцюгів,
- втрати інфраструктурних об'єктів,
- зміну географії торговельних потоків.

У цих умовах зовнішньоторговельна інфраструктура перебуває у фазі трансформації, що супроводжується такими викликами:

- необхідність перегляду законодавства та регуляторних механізмів,
- адаптація ціноутворення до нових ринкових умов,
- зростання ролі наукових досліджень для розробки інноваційних рішень.

2. Розвиток зовнішньоторговельної інфраструктури є важливим стратегічним завданням України. Відновлення та модернізація інфраструктури в умовах війни та післявоєнного періоду дозволить створити належні умови для зростання економіки, посилення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та успішної інтеграції до світової економіки.

Аналіз механізмів функціонування зовнішньоторговельної інфраструктури України показує, що її ефективність та подальший розвиток залежать від швидкості трансформації ринку, узгодженості державної політики та загального стану економіки. Зміцнення зовнішньоторговельних зв'язків вітчизняних підприємств дозволить знизити витрати на технічне обслуговування та управління через використання інфраструктурних об'єктів іноземного походження та спільне використання ресурсів. Міжнародна інтеграція, участь у проектах з країнами Західної та Східної Європи, а також Чорноморського басейну, є важливими для визначення пріоритетів торговельної політики України.

3. Зовнішньоторговельний сектор України є складною системою, на

яку впливають установи та організації різного рівня, що визначають конкурентоспроможність галузей, мотиваційні механізми та регулювання. Через воєнні умови та відсутність стабільної регуляторної політики довгострокового розвитку зовнішньоекономічних секторів, зовнішня торгівля перебуває у фазі трансформації. Це впливає на ціноутворення, інфраструктуру, законодавство та розвиток науки. Розбудова зовнішньоторговельної інфраструктури відіграє важливу роль у зміцненні конкурентоспроможності національної економіки, однак її ефективність залежить від створення відповідного інституційного середовища.

4. Формування інформаційно-консультаційних послуг у межах зовнішньоторговельної діяльності має ширше значення, ніж просто надання консультацій. Вони включають не лише управлінську підтримку, але й забезпечують інші види послуг, які надаються підприємствами, державними організаціями та приватними особами. Сучасний спектр консультаційних послуг є важливою складовою підтримки зовнішньоекономічної діяльності, сприяючи її ефективності та розвитку.

РОЗДІЛ II ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬО- ТОРГОВЕЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

2.1. Тренди та аналіз розвитку зовнішньоторговельного забезпечення України

В умовах війни перед Україною постала надзвичайно важлива задача - органічно інтегруватися в світову економічну систему. Від місця, яке українська економіка займе у світовому поділі праці в найближчі роки, залежатимуть як майбутнє країни, так і добробут її населення. Лібералізація зовнішньої торгівлі створює сприятливі умови для встановлення взаємовигідних зв'язків із зарубіжними партнерами, розширення товарообігу, впровадження передових управлінських практик, залучення сучасних технологій, фінансової допомоги та інвестицій. Після вступу України до СОТ та приєднання до угоди про Вільну зону вільної торгівлі (ВЗВТ) відбулося динамічне зростання товарообороту, проте без значних якісних змін у структурі експорту та імпорту.

З 2013 року спостерігається скорочення українського експорту, що особливо посилилося в 2016 році (рис. 2.1), коли експорт скоротився на 4,6% у порівнянні з попереднім роком і на 47% у порівнянні з 2012 роком. Основними причинами стали зменшення обсягів торговельних відносин з росією через військову агресію, а також зниження попиту на традиційні українські експортні товари на тлі глобальної економічної рецесії. У 2022-2023 роках повномасштабне військове вторгнення призвело до подальшого скорочення експорту на 25-30% щорічно. Ця несприятлива ситуація створює необхідність пошуку нових шляхів для зростання зовнішньої торгівлі України, зокрема через вдосконалення зовнішньоторговельної інфраструктури.

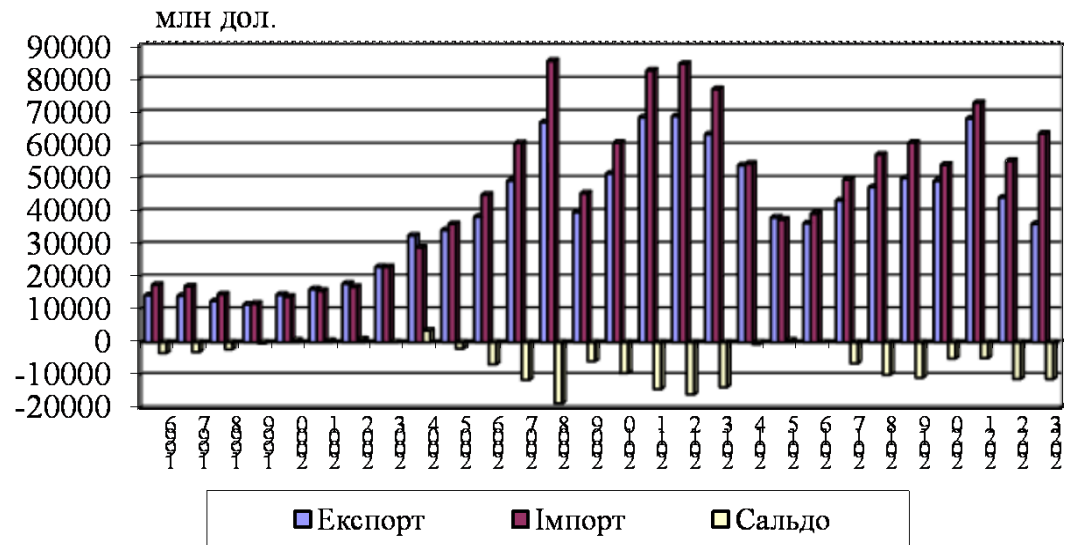

Рис. 2.1. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України у 1996-2023 рр.

За: [83].

Сучасний стан та виклики розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури України є ключовими для ефективного функціонування зовнішньоекономічної діяльності. Яненко Ф. Г. [98, с. 12] підкреслив, що інфраструктура відіграє важливу роль у залученні економічних ресурсів, таких як іноземна робоча сила, капітал та використання землі, сприяючи стійкості внутрішнього підприємництва перед зовнішніми та внутрішніми змінами. Це дозволяє ефективно використовувати інфраструктуру у зовнішньоторговельних відносинах і відкриває додаткові можливості для розвитку.

Розвиток ринкової інфраструктури зовнішньої торгівлі України вимагає комплексного підходу, враховуючи різні елементи, що впливають на її ефективність. Одним із таких елементів є транспортна мережа, зокрема стан автомобільних доріг. За період з 1991 до 2021 в таблиці 2.1 року довжина доріг в Україні істотно не збільшилася, проте відбулося певне покращення —

протяжність доріг із твердим покриттям зросла на 4,2%. Це частково стало можливим завдяки урядовій ініціативі "Велике будівництво", яка мала на меті модернізацію інфраструктури, включаючи дороги, що є важливими для транспортування товарів і покращення логістичних можливостей у зовнішній торгівлі.

Таблиця 2.1

Показники розвитку транспортних автомобільних мереж та автомобільних перевезень в Україні у 1991-2021 рр.

Роки	Довжина автомобільних доріг загального користування, км	Зміна, у % до минулого року	у тому числі із твердим покриттям, км	Зміна, у % до минулого року
1991	163243	-	133673	-
1992	162775	-0,290	136090	1,810
1993	163284	0,310	138608	1,850
1994	163560	0,170	141560	2,130
1995	162466	-0,670	143125	1,110
1996	162335	-0,080	145236	1,470
1997	162709	0,230	147335	1,450
1998	163208	0,310	149463	1,440
1999	165275	1,270	151689	1,490
2000	166767	0,900	154724	2,000
2001	167804	0,620	157199	1,600
2002	168979	0,700	159118	1,220
2003	169964	0,580	160807	1,060
2004	170518	0,330	161784	0,610
2005	172315	1,050	162725	0,580
2006	172257	-0,030	163255	0,330
2007	172565	0,180	163904	0,400
2008	172378	-0,110	164097	0,120
2009	168545,7	-2,220	162645,9	-0,880
2010	168674,2	0,080	162957,2	0,190
2011	169490,9	0,480	163827	0,530
2012	169629,9	0,080	164089	0,160
2013	169678,5	0,030	164245,4	0,100
2014	169738,9	0,040	164633,4	0,240
2015	169447,1	-0,170	164772,2	0,080
2016	169322,8	-0,070	164956,7	0,110
2017	169104,2	0,180	165155,0	0,270
2018	169421,6	0,190	165611,2	0,280
2019	169501,6	0,050	165799,9	0,110
2020	169494,9	0,000	165820,0	0,010
2021	169496,2	0,000	165843,6	0,010
2021 р. у % до 1991 р.	104,4	-	114,2	-

Розраховано за: [83]

Незважаючи на певний прогрес, інфраструктура України все ще має значні проблеми. Зокрема, її недостатній розвиток у контексті міжнародної торгівлі обмежує здатність країни інтегруватися у світову економіку та

реалізувати повний потенціал зовнішньоторговельних можливостей. Невисока якість транспортних шляхів, нестача сучасних логістичних центрів, а також слабка цифрова інфраструктура є чинниками, які стримують розвиток зовнішньоторговельної діяльності та погіршують конкурентоспроможність України на міжнародних ринках.

Ефективний розвиток інфраструктури вимагає як державних, так і приватних інвестицій, а також міжнародної підтримки для реалізації стратегічних проектів, спрямованих на покращення транспортної та інформаційної систем для забезпечення безперебійного та ефективного здійснення зовнішньоторговельних операцій.

Аналіз розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури України свідчить про наявність значного потенціалу для підвищення ефективності комерціалізації та конкурентоспроможності у цій сфері. Одним з ключових напрямків покращення є розвиток транспортної системи, що на пряму впливає на зовнішньоторговельні операції. Особливо важливою є роль конкуренції в транспортній галузі, а також співпраця між приватним і державним секторами для досягнення більшої ефективності.

Перспективний вектор розвитку зовнішньоторговельної транспортної інфраструктури є створення та розвиток національних і регіональних мереж міжнародних транспортних коридорів. Це дає можливість інтеграції транспортної системи України в міжнародну транспортну мережу, що сприятиме підвищенню пропускної спроможності та зниженню витрат на транспортування товарів. Законодавча база для цього є досить розвиненою: закони України "Про створення транспортних коридорів України та входження в міжнародну транспортну систему"[32], Про створення та експлуатацію національної мережі транспортних коридорів України". Цей напрям охоплює рішення Кабінету Міністрів України та закони України «Про концесії» [41], "Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг" [42], "Про транзит" [50] та "Указ Президента України

Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг" та ряд інших законодавчих актів, що стосуються концесійної діяльності [41].

У 2021 році найбільші обсяги експорту товарів з України здійснювались (табл. 2.2) морськими суднами (51,0 % від загального обсягу), що свідчить про важливу роль морської інфраструктури у зовнішньоторговельній діяльності країни. Вантажні автомобілі (24,3 %) та залізничний транспорт (14,0 %) також відіграють важливу роль у забезпеченні експорту. Імпорт товарів в Україну переважно здійснюється вантажними автомобілями (41,7 %), залізничними вагонами (18,9 %) та трубопровідним транспортом (12,0 %).

Розвиток транспортної інфраструктури та створення міжнародних транспортних коридорів не лише підвищує ефективність транспортування товарів, але й сприяє підвищенню міжнародної конкурентоспроможності України, залученню іноземних інвестицій та інтеграції в світову економіку [83].

Таблиця 2.2

Розподіл українського експорту–імпорту товарів за видами транспортних засобів за 2021 р.

Види транспорту	Експорт			Імпорт		
	млн.дол. США	у % до 2020	у % до загального обсягу	млн.дол. США	у % до 2020	у % до загального обсягу
морське судно	19467,30	76,20	51,00	2161,2	83,20	5,80
контейнер на морському судні	1983,40	90,50	5,20	3671,4	62,60	9,80
вантажний автомобіль на морському судні	399,80	69,20	1,00	209,1	58,40	0,60
залізничний вагон	5335,80	52,30	14,00	7083,0	65,60	18,90
контейнер на залізничному вагоні	179,60	68,00	0,50	159,6	91,70	0,40
вантажний автомобіль	9270,60	70,80	24,30	15625,7	69,90	41,70
контейнер на вантажному автомобілі	181,50	94,50	0,50	135,2	57,50	0,40
повітряне судно	665,80	77,70	1,70	1020,4	69,40	2,70
експрес-відправлення	66,10	80,90	0,20	393,5	65,10	1,00
трубопровідний транспорт	–	–	–	4512,4	78,40	12,0
лінії електропередачі	149,70	30,80	0,40	84,8	2048,7	0,20
транспортний засіб, що переміщується своїм ходом як товар	197,60	128,10	0,50	497,5	69,50	1,30

За: [83]

Важливим компонентом інфраструктури зовнішньої торгівлі у розвинених країнах є товарні біржі. В Україні цей елемент інфраструктури

поки що не відіграє значної ролі в зовнішньоторговельному обороті країни. Станом на 1 січня 2021 року в Україні було зареєстровано 555 бірж (табл. 2.3). З них фактично працювали 391 товарна та товарно-сировинна біржа, 104 універсальні, 24 агропромислові та 36 інших видів.

Ще одним важливим аспектом зовнішньоторговельної інфраструктури України є прикордонна інфраструктура, яка останнім часом значно розвинулась. Якщо на початку 1990-х років між Україною та Польщею функціонувало лише два пункти пропуску – залізничний Мостиська–Медика та автомобільний Шегині–Медика, то на сьогодні цей кордон обслуговують 12 залізничних, автомобільних та повітряних пунктів пропуску. У найближчий час планується відкриття ще принаймні двох нових пунктів.

Таблиця 2.3

Кількість бірж в Україні (без урахування фондових бірж і їх філій)
(станом на початок року)

	Всього зареєстровано	Універсальні	Товарні та товарно-сировинні	Агропромислові	Інші
1991	63	22	28	4	10
1995	78	23	24	8	22
2000	73	19	25	9	21
2003	168	46	54	23	44
2004	198	46	75	25	53
2005	274	62	111	29	71
2006	338	88	146	28	77
2007	358	97	157	31	74
2008	401	113	176	32	81
2009	433	118	201	31	82
2010	465	119	227	34	84
2011	438	115	244	30	50
2012	447	114	258	29	47
2013	462	114	272	30	45
2014	483	118	293	30	41
2015	483	103	318	26	37
2016	511	106	341	25	38
2017	536	106	368	25	38
2018	563	107	391	25	39
2019	574	108	400	24	42
2020	587	107	415	23	41
2021	555	104	391	24	36

За: [83]

На державному кордоні України діє 230 пунктів пропуску та контролю [83], серед яких:

199 пунктів пропуску;

31 пункт контролю.

Категорії пунктів пропуску:

166 міжнародних;

31 міждержавний;

33 місцевих.

Типи сполучення:

100 автомобільних;

29 повітряних;

2 поромних;

28 морських;

59 залізничних;

10 річкових;

2 пішохідних.

Аналізуючи ці дані, можна зробити висновок, що зручність перетину кордону учасниками транскордонної співпраці значною мірою залежить від стану прикордонної інфраструктури. Проте існуюча мережа автомобільних пунктів пропуску поки що не відповідає європейським стандартам. У країнах ЄС відстань між такими пунктами складає 20–30 км, тоді як в Україні вона коливається від 13 до 249 км. Додатково, пропускна здатність наявних автомобільних пунктів є недостатньою для задоволення поточних потреб.

Для оцінки рівня розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури в регіонах України доцільно використовувати кластерний аналіз. У цьому дослідженні застосовувалося 14 індикаторів за 2023 рік, які охоплюють різноманітні аспекти інфраструктури, зокрема: оптові ринки, аукціони, біржі, торгово-промислові палати, консультаційні послуги, виставки, ярмарки тощо [33; 83].

Методи багатовимірною аналізу дозволяють класифікувати регіони за рівнем розвитку інфраструктури, формуючи класи або кластери на основі подібності показників. Це сприяє мінімізації розбіжностей усередині груп і

максимізації відмінностей між ними [30, с. 41]. Кількість таких груп визначається на основі таксономічної відстані між параметрами та побудови графіка, відомого як "дерево комбінацій" (рис. 2.2).

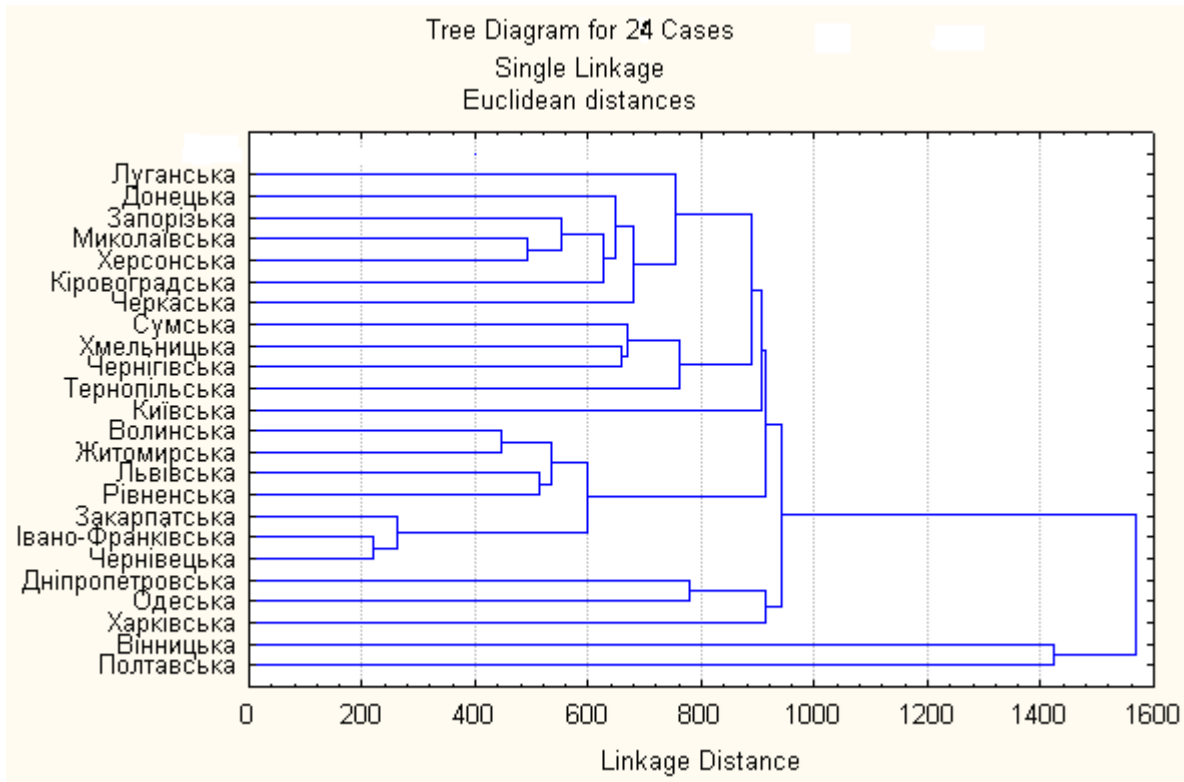

Рис. 2.2. Дерево поєднань областей України за основними показниками розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури у 2023 р.

За: побудовано автором

Згідно з результатами проведеного аналізу, рівень розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури в регіонах України є нерівномірним (таблиця 2.4). Найвищий рівень розвитку спостерігається у Полтавській, Вінницькій, Харківській, Одеській та Дніпропетровській областях, тоді як Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області мають найменш розвинену інфраструктуру. З огляду на це, доцільно запровадити диференційовану експортну політику, розробляючи комплексну систему заходів, які сприятимуть підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності та забезпеченню підтримки місцевих суб'єктів господарювання. Адже наявний розрив у рівні розвитку інфраструктури між регіонами

негативно впливає на ефективність загального експортного потенціалу країни.

Таблиця 2.4

Склад кластерів областей України за показниками розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури у 2023 р.

№ клас-тера	Області, що належать до кластера	Характеристика кластера
I	Полтавська, Харківська, Одеська, Вінницька, Дніпропетровська	Найвищий рівень розвитку інфраструктури
II	Луганська, Донецька, Миколаївська, Запорізька, Кіровоградська, Херсонська, Черкаська	Високий рівень розвитку інфраструктури
III	Сумська, Чернігівська, Хмельницька, Тернопільська, Житомирська, Львівська, Волинська, Рівненська	Середній рівень розвитку інфраструктури
IV	Закарпатська, Чернівецька, Івано-Франківська,	Низький рівень розвитку інфраструктури

За: побудовано автором

Аналіз роботи зовнішньоторговельної інфраструктури України показує, що її успішність та розвиток значною мірою визначаються швидкістю змін на внутрішньому ринку, координацією державної політики та рівнем загального економічного розвитку країни. Участь у регіональних об'єднаннях дозволяє Україні скоротити витрати на обслуговування, використовуючи інфраструктурні об'єкти, яких ще немає на її території, та спільно користуючись інфраструктурними елементами іноземного походження.

Регіональна інтеграція — це процес об'єднання країн або регіонів для спільного досягнення економічних, політичних, соціальних чи інших цілей. Вона передбачає співпрацю між державами, що дозволяє вирішувати спільні проблеми, стимулювати економічне зростання та забезпечувати стабільність у регіоні.

Основні риси регіональної інтеграції:

1. Економічна співпраця:
 - Зниження або усунення митних бар'єрів між країнами.
 - Створення спільних ринків (наприклад, Європейський Союз).
 - Спільні інвестиційні проекти.

2. Політична інтеграція:
 - Узгодження політик у сфері безпеки, права, екології тощо.
 - Спільні інституції для ухвалення рішень (наприклад, Європарламент в ЄС).
3. Соціальна взаємодія:
 - Стимулювання культурного обміну.
 - Спрощення пересування громадян між країнами.
4. Інфраструктурна інтеграція:
 - Розвиток спільних транспортних, енергетичних, комунікаційних систем.

Основні форми регіональної інтеграції:

1. Зона вільної торгівлі: зняття мит між країнами-учасницями (наприклад, NAFTA).
2. Митний союз: спільна митна політика щодо третіх країн.
3. Спільний ринок: вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили.
4. Економічний та валютний союз: уніфікація економічної політики та використання спільної валюти (наприклад, Єврозона).
5. Політичний союз: створення наднаціональних органів управління.

Приклади регіональної інтеграції:

- Європейський Союз (ЄС) — найуспішніший приклад інтеграції.
- АСЕАН — Асоціація держав Південно-Східної Азії.
- NAFTA (тепер USMCA) — торговельна угода між США, Канадою та Мексикою.
- МЕРКОСУР — інтеграційний блок у Південній Америці.

Регіональна інтеграція допомагає країнам досягати синергії, але також може мати виклики, такі як втрата частини суверенітету чи нерівномірний розподіл вигод між учасниками. Активна участь у спільних

інфраструктурних проєктах із країнами Західної, Східної Європи та Чорноморського регіону є важливою стратегією на цьому етапі розвитку.

2.2. Оцінка результативності інфраструктури послуг консалтингу в зовнішній торгівлі

Дослідження діяльності компаній і організацій, що спеціалізуються на консалтингу у сфері зовнішньоторговельної діяльності в Україні свідчить про ефективність роботи неурядових, некомерційних та автономних структур. Серед них, найбільш систематичною та ефективною організацією, що надає комплексні консультації в галузі зовнішньої торгівлі, є Торгово-промислова палата України (ТПП).

ТПП України має давні історичні корені, заснована в 1850 році за Указом австрійського цісаря Франца-Йосифа. Як незалежна організація, вона активно почала розвиватися з 1992 року, а у 1997 році Верховна Рада України прийняла Закон "Про торгово-промислову палату України" [49]. Сьогодні ТПП об'єднує близько 10 тисяч комерційних організацій різних форм власності, має 11 представництв у регіонах України, а також виконує роль посередника у наукових, технічних та торговельних відносинах між українськими та зарубіжними підприємцями.

Основною функцією ТПП є сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) її членів, надаючи їм консультаційну підтримку. Регіональні ТПП України допомагають підприємцям вести торговельно-економічну діяльність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Зокрема, вони надають консультаційні послуги стосовно зовнішньої торгівлі, ринкової оцінки та інвестиційних можливостей.

Основні напрямки консультаційних послуг ТПП включають:

Підтримку експортерів та імпортерів.

Консультації для інвесторів та компаній, зацікавлених у залученні іноземних інвестицій.

Навчання для керівників та персоналу підприємств у сфері зовнішньоекономічної діяльності (табл. 2.5).

ТПП активно сприяє розвитку ЗЕД та допомагає підприємствам розвиватися на міжнародних ринках.

Таблиця 2.5

Структура консалтингових послуг ТПП України для українських та зарубіжних суб'єктів зовнішньої торгівлі

Консалтингові послуги для імпортерів	Консалтингові послуги для експортерів
Аналітика законодавчих вимог України	Загальна аналітика потенційних ринків
Аналітика ринку України	Аудит експортної готовності підприємств
Адаптація товару до ринку	Маркетингові дослідження зарубіжних ринків
Пошук партнерів	Бюджетування експорту
Маркетингові дослідження	Аналітика законодавчих вимог
Укладання контрактів	Перевірка надійності партнерів
Адаптація рекламних матеріалів	Розробка маркетингового плану
Незалежна експертиза товарів	Укладання міжнародного контракту
Перевірка надійності партнерів	Пошук партнерів
Митні формальності «під ключ»	Митне оформлення
Сертифікація товарів	Навчання персоналу підприємства навикам зовнішньої торгівлі
Супровід розвитку бізнесу	Супровід розвитку бізнесу
Напрями навчання керівників і персоналу підприємств, що займаються ЗЕД	Консалтингові послуги для інвесторів і підприємств, що залучають інвестиції
Міжнародний маркетинг	Визначення форм фінансування
Кодування товарів	Аналіз діяльності компанії
Експортне планування	Визначення цілей інвестування
Експортна документація	Оцінка бізнесу компанії
Торговельні угоди і бар'єри	Аналітика законодавчих вимог
Митне оформлення	Підготовка інвестиційного меморандуму
Зовнішньоекономічні контракти і Incoterms	Управлінська звітність
Кросс-культурні комунікації	Пошук потенційних інвесторів
Проведення бізнес-презентацій	Супровід переговорів з інвесторами
Іноземна мова	Укладення договорів з інвесторами
Переговори	Презентація інвестиційних проектів інвесторам
Інтернет-технології продажів	Супровід процесу інвестування

Складено автором за: [66].

У рамках проекту Export.ua рекомендується надавати консультаційні послуги "під ключ", адаптовані до рівня досвіду клієнтів [66]. Це включає новачків у сфері експорту, досвідчених експортерів та тих, хто прагне мінімізувати витрати на консультації. Такий підхід дозволяє підприємствам, особливо без досвіду роботи на зовнішніх ринках, заощаджувати ресурси за

рахунок оптимізації експортних процесів, ефективного розподілу ресурсів та передачі митного оформлення професіоналам. Це допомагає зменшити витрати та підвищити ефективність роботи.

Новим напрямком діяльності регіональних торгово-промислових палат є організація зовнішньоторговельних операцій на основі комісійних угод з компаніями, які мають досвід на зовнішніх ринках. Такий підхід дає можливість підприємствам, які не є суб'єктами зовнішньої торгівлі, скористатися досвідом та можливостями інших компаній, зокрема в питаннях документального оформлення та взаємодії з партнерами за кордоном.

Згідно з опитуванням, проведеним Кіровоградською ТПП у 2023 році, першочергові потреби респондентів виглядають наступним чином: пошук ділових партнерів (20%), заснування компаній (11,6%), професійна підготовка та навчання (11,6%), отримання сертифікатів походження (6,3%), участь у міжнародних виставках (5,3%). Ці дані свідчать про те, що консалтингові послуги мають ключову роль у зовнішньоторговельній діяльності. Вони сприяють успішному пошуку іноземних партнерів, організації експортно-імпортних операцій і залученню інвестицій.

Аналізуючи діяльність Кіровоградської ТПП, ефективність консалтингових послуг проявляється в таких напрямках, як декларування і брокерські операції, проведення експертиз, надання зовнішньоекономічних та інформаційних послуг, а також переклади. Оцінка економічної ефективності та впливу консалтингових послуг проводилася за допомогою відповідних формул (2.1) та (2.2).

$$E = D / B \quad (2.1)$$

$$Eфект = D - B, \quad (2.2)$$

де: E – ефективність; D – доходи від послуг; B – витрати при наданні послуг.

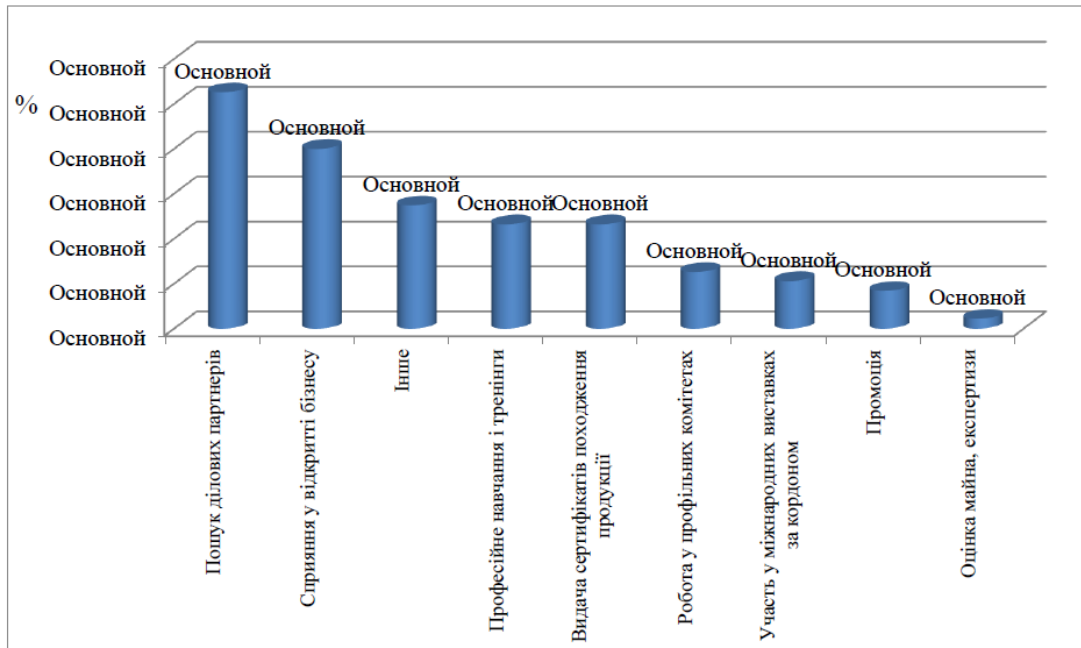

Рис. 2.3. Розподіл консультаційних послуг Кіровоградської ТПП у сфері зовнішньоторговельної діяльності за рівнем їх важливості для клієнтів у 2023 р.

За: [68].

Згідно з даними таблиці 2.6, найбільш ефективними послугами, які надавала Кіровоградська торгово-промислова палата (ТПП), у 2023 році були інформаційні послуги та послуги з обслуговування зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Зокрема:

- Доходи від надання інформаційних послуг були вдвічі більшими за витрати.
- Послуги з обслуговування ЗЕД приносили дохід у розмірі 1,80 грн на кожен вкладений гривню.

Найвищий економічний ефект ТПП досягла у таких напрямках:

- Обслуговування ЗЕД – 200,10 тис. грн.
- Експертиза – 156,40 тис. грн.

Ці результати свідчать про доцільність розширення спектра інформаційних послуг і послуг із обслуговування ЗЕД у загальному переліку послуг, які надає Кіровоградська ТПП.

Таблиця 2.6

Оцінка ефективності інформаційно-консалтингових послуг Кіровоградської
ТПП

Консалтингові послуги	Витрати, тис. грн.	Дохід від послуг, тис. грн	Ефект, грн	Коефіцієнт ефективності
Інформаційні послуги	12,350	24,70	12,350	2,00
Послуги з обслуговування ЗЕД	250,10	450,20	200,10	1,80
Декларування, брокерські послуги	58,1250	93,00	34,8750	1,60
Переклади	50,00	75,00	25,00	1,50
Експертиза	521,30	677,70	156,40	1,30

Розраховано за : [12]

Попит на послуги експертизи, що забезпечив Кіровоградській ТПП дохід у розмірі 677,70 тис. грн, обумовлений їх значущістю для суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності. Експертиза дозволяє виявляти неякісну імпортовану продукцію, що дає змогу підприємствам або замінювати її, або отримувати компенсації від зарубіжних партнерів. Наприклад, англійська фірма «Кепітал Індастріал Машінері» ЛТД замінила 24 неякісні рельсовки на основі експертизи. Водночас ВАТ «ЖЦПК» отримало компенсацію в розмірі 439,49 тис. грн від італійської фірми CO.RI.MA. S.r.l. за результатами експертизи №2-1-І від 22.01.2023 р., що підтвердила дефекти лінії для мийки, наповнення, стерилізації та запаювання ампул вартістю 1,0 млн грн. [51].

Ключові переваги ТПП на ринку інформаційно-консалтингових послуг для учасників зовнішньоекономічної діяльності полягають у наступному:

- Наявність висококваліфікованих консультантів та аналітиків..
- Багаторічний досвід супроводу зовнішньоторговельної діяльності.
- Незалежний статус експерта.
- Широкий спектр послуг у сфері зовнішньої торгівлі.
- Комплексний підхід до підтримки експортних, імпорتنих та інвестиційних операцій.

- Глобальна партнерська мережа ТПП та встановлені зв'язки з консульствами і торговими представництвами.
- Комплексний доступ до бізнес-контактів у зовнішній торгівлі.
- Участь у міжнародних консультаційних проєктах і програмах.

Діяльність консалтингових компаній у сфері зовнішньої торгівлі тісно пов'язана із загальним рівнем зовнішньоторговельної активності країни. Зниження торгівлі та інвестиційної діяльності може зменшити витрати організацій на консультації, але ринок залишається конкурентним через високі вимоги до ефективності та практичності рекомендацій.

2.3. Значимість фінансового забезпечення у зовнішньоторговельному рості України

Одним із ключових компонентів фінансової інфраструктури зовнішньої торгівлі в Україні є мережа банківських установ. Станом на початок 2024 року в країні діяло 63 платоспроможних банки [84] (табл. 2.7). Значною подією в банківському секторі стало переведення Приватбанку у державну власність, що суттєво вплинуло на структуру цього ринку. Зокрема, частка державних банків у чистих активах перевищила 50% (у порівнянні з 28,1% на початок 2016 року), а частка депозитів населення зросла майже втричі, перевищивши 60%.

З 2020 по 2024 рік спостерігається поступове зменшення загальної кількості банків в Україні, що зумовлено процесами консолідації та оптимізації банківського сектору. Кількість банків з іноземним капіталом також зменшилася, що свідчить про певний відтік іноземних інвестицій або реорганізацію існуючих банківських структур.

Станом на 1 листопада 2024 року в Україні діяло 62 банки, з яких 26 мали іноземний капітал.

Таблиця 2.7

Кількість діючих банків в Україні та їх структуру за період 2020–2024 років

Рік	Загальна кількість банків	З іноземним капіталом	З них зі 100% іноземним капіталом
2020	75	35	23
2021	74	33	23
2022	71	33	23
2023	67	30	22
2024	63	27	19

За: [84]

Щодо структурних підрозділів банків, на 1 січня 2024 року в Україні налічувалося 5 138 діючих відділень, що на 198 менше порівняно з попереднім роком. Крім того, 869 відділень перебували у статусі "тимчасово призупинених".

Ці тенденції відображають загальний процес оптимізації банківської мережі в Україні, спрямований на підвищення ефективності та стабільності фінансової системи.

У 2022 році чотири банки були визнані неплатоспроможними, що спричинило підвищення рівня концентрації на ринку. Частка 20 найбільших банків у загальних чистих активах перевищила 90% [84]. Закриття банків і оптимізація мережі двома ключовими гравцями призвели до значного скорочення кількості відділень, що свідчить про істотне зменшення банківської інфраструктури, зокрема для забезпечення потреб зовнішньоторговельної діяльності (рис. 2.4).

Зростання ефективності банківської системи сьогодні потребує її реструктуризації. Інтеграція банків є важливою умовою щодо забезпечення швидкого розвитку банківської системи. Більш ефективні банки мають бути

оцінені на основі результатів своєї роботи та отримувати можливість збільшувати ринкову частку порівняно з менш продуктивними установами. Однак це може призвести до зниження середньої маржі та зміцнення ролі банків у економічному зростанні.

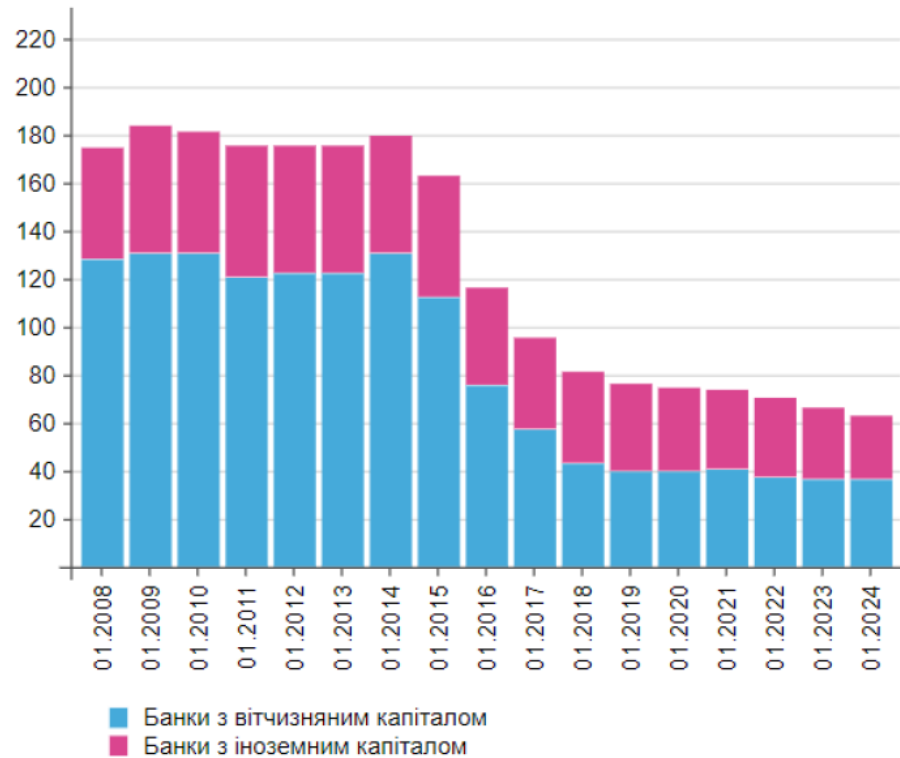

Рис. 2.4. Кількість банків в Україні у 2008-2024 рр. (одиниць)

За: [84].

На сучасному етапі важливою частиною реформування банківської системи є створення місцевих, регіональних, кооперативних і спеціалізованих банків, а також розвиток установ, орієнтованих на підтримку малого та середнього бізнесу. Державне регулювання банківської діяльності має бути спрямоване на формування ефективної податкової системи, яка стимулюватиме перенаправлення банківських інвестицій у реальний сектор економіки.

Зважаючи на економічну ситуацію в Україні та обмежені фінансові можливості сучасних виробників, реалізація значних проектів у сфері

зовнішньої торгівлі, економіки чи інновацій за власний кошт є практично недосяжною. Для успішного виходу на міжнародні ринки та досягнення конкурентного рівня українським компаніям необхідні інвестиції. В іншому випадку перспективні сектори, які ще не повністю освоєні в Україні, можуть бути захоплені іноземними інвесторами.

Банківська система відіграє центральну роль у структурі зовнішньоторговельних відносин України. Вона сприяє розширенню імпортно-експортних операцій вітчизняних підприємств і стимулює інвестиційні процеси всередині країни.

Аналіз умов кредитування найбільших експортних підприємств України у 2012–2022 роках (таблиця 2.8) дав змогу визначити динаміку та особливості банківського фінансування, спрямованого на підтримку експортної діяльності українських компаній.

Таблиця 2.8

Кредити, надані українськими банками найбільшим підприємствам-експортерам за 2012-2022 рр.

Назва банку	Середня річна відсоткова ставка, %	Обсяг кредитів, тис. грн.	Частка в загальному обсязі кредитів, %
ПриватБанк	13,0	2 587 205,40	76,310
Укресімбанк	13,09	303 427,70	8,950
А-Банк	12,40	160 539,90	4,730
Кредитпромбанк	13,42	117 366,00	3,460
РайффайзенБанк	14,40	86 488,80	2,550
Укрсоцбанк	14,00	38 713,00	1,140
Індустріально-експортний банк	11,00	34 501,00	1,020
УкрСиббанк	17,00	6 500,00	0,190
Кредит-Дніпро	10,00	2 957,00	0,090
ПУМБ	12,50	2 000,00	0,060
Разом	X	3 390 557,80	1000

Складено за: [84]

Українські банки переважно надають експортним підприємствам коротко- та середньострокові кредити, такі як овердрафт, факторинг, вексельні операції, а також послуги гарантійного та кредитного характеру. Однак рівень розвитку цих продуктів залишається недостатнім.

Дослідники МВФ проаналізували макроекономічні показники 96 країн за період з 1999 по 2021 роки. Їхні результати вказують на тісний взаємозв'язок між компонентами міжнародного фінансового ринку (IFM) і

бізнес-циклами. Зокрема, чим вищий індекс достатності капіталу банківської системи (за умови, що він перевищує норматив, встановлений Центральним банком), тим нижчий рівень бізнес-циклу. Це підтверджує, що стабільність банківської системи має прямий вплив на економічне зростання, зокрема на збільшення ВВП і розвиток зовнішньоекономічної діяльності країни.

Однак ступінь цієї кореляції залежить від рівня економічного розвитку. У країнах із низьким рівнем ВВП на душу населення та слаборозвиненою банківською системою, де частка банківських активів у ВВП є незначною, індекс достатності капіталу повинен бути значно вищим порівняно з розвиненими країнами. Це необхідно для уникнення економічних потрясінь. Загалом, експерти МВФ підкреслюють, що банки виконують роль "подушки безпеки" для економіки.

Для оцінки впливу банків на розвиток зовнішньоекономічної діяльності ми провели незалежне дослідження із застосуванням кореляційного аналізу [99, с. 17]. Оскільки коефіцієнти регресії мають різні одиниці виміру залежно від змінних, їхнє безпосереднє порівняння є неможливим. Високе значення коефіцієнта регресії не завжди вказує на сильний зв'язок або значну віддачу від факторної змінної. У практиці порівняння двох або більше рівнянь регресії здійснюється за допомогою безрозмірних показників [32, с. 154].

У кореляційному аналізі для оцінки зв'язку між змінними найчастіше застосовують коефіцієнт кореляції, який варіюється від -1 до +1. Позитивне значення свідчить про пряму залежність, тоді як негативне – про обернену. У економічних дослідженнях сильна кореляція визначається в межах 0,7–0,9, а слабка – у межах 0,2–0,4. Втім, точність оцінки залежить від мети дослідження, кількості спостережень та інших факторів.

У рамках нашого дослідження використовувалися офіційні дані Державної служби статистики України. Серед показників, що характеризують розвиток регіональних банків, розглядалися: кількість банків у регіоні (X_1), статутний капітал (X_2), середній розмір статутного капіталу на

один банк (X3), загальний обсяг імпорту послуг у 2021 році (X4) тощо. Результати кореляційного аналізу наведені у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Коефіцієнти кореляції показників розвитку банків та зовнішньоторговельної діяльності у регіонах України у 2021 р.

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
X1	1,00	0,99	0,49	0,970	0,96	0,47	0,96	0,760	0,96
X2	0,99	1,00	0,52	0,960	0,96	0,48	0,96	0,730	0,96
X3	0,49	0,52	1,00	0,570	0,56	0,66	0,62	0,440	0,50
X4	0,97	0,96	0,57	1,000	0,95	0,55	0,96	0,760	0,93
X5	0,96	0,96	0,56	0,950	1,00	0,56	0,98	0,760	0,96
X6	0,47	0,48	0,66	0,550	0,56	1,00	0,65	0,380	0,48
X7	0,96	0,96	0,62	0,960	0,98	0,65	1,00	0,760	0,94
X8	0,76	0,73	0,44	0,760	0,76	0,38	0,76	1,000	0,74
X9	0,96	0,96	0,50	0,930	0,96	0,48	0,94	0,740	1,00

За: розраховано автором

Кореляційний аналіз показав, що найбільш тісний зв'язок існує між кількістю діючих банків у регіоні та ключовими показниками зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, високий коефіцієнт кореляції ($k = 0,96$) було встановлено з такими показниками, як загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (X5), обсяг імпорту товарів (X6) та загальний обсяг імпорту послуг (X9). Крім того, спостерігається помітна кореляція між кількістю банків і загальним обсягом експорту послуг (X8, $k = 0,76$). Це свідчить про те, що наявність банків у регіоні є важливим чинником, який безпосередньо впливає на можливість фінансування зовнішньоекономічних проектів.

Водночас розмір статутного капіталу регіональних банків відіграє ключову роль у їхній здатності фінансувати такі проекти. Дослідження показало, що внески в регіональні банки значно впливають на фінансування імпортно-експортних операцій, підтверджуючи їхню важливу роль у розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Яскравим прикладом є діяльність ПАТ "Укресімбанк", який активно сприяє розвитку імпортно-експортних операцій українських підприємств. Завдяки співпраці з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР)

та Міжнародною фінансовою корпорацією, банк розширив ліміти на передекспортне та передімпортне фінансування, а також на гарантійні операції для забезпечення виконання зовнішньоекономічних контрактів. Це дозволяє банку більш ефективно задовольняти потреби клієнтів як у різних регіонах України, так і на міжнародних ринках.

Висновки до розділу

1. У ході дослідження встановлено, що розвиток зовнішньоторговельного забезпечення України значною мірою залежить від глобальних економічних процесів, змін у світовій кон'юктурі, а також політичних та гео економічних факторів. Останніми роками спостерігається позитивна тенденція до диверсифікації зовнішньої торгівлі, хоча залишаються залежності від традиційних ринків, таких як країни ЄС та Азії.

2. Серед ключових викликів для розвитку зовнішньоторговельного забезпечення України виділено:

- Нерівномірність структури експорту, зокрема залежність від сировинних товарів (зерно, металопродукція).
- Недостатній розвиток експортоорієнтованих високотехнологічних галузей.
- Обмежений доступ до нових ринків через торговельні бар'єри, включаючи тарифи, квоти та стандарти.
- Геополітичні ризики, пов'язані зі збройним конфліктом та зміною торговельних партнерів.

3. У рамках аналізу визначено, що інтеграція України у глобальні економічні процеси значно посилюється завдяки імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. Це сприяє гармонізації нормативної бази, спрощенню процедур зовнішньоекономічної діяльності та підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку.

4. Одним із визначальних факторів у покращенні зовнішньоторговельного забезпечення є державна підтримка експортерів, розвиток інфраструктури торгівлі, а також співпраця з міжнародними організаціями (WTO, IMF, EBRD). Програми підтримки малого та середнього бізнесу дозволяють інтегрувати більше учасників до процесу зовнішньоекономічної діяльності.

5. Для підвищення ефективності зовнішньоторговельного забезпечення України необхідно:

- Стимулювати розвиток експортоорієнтованих галузей із високою доданою вартістю.
- Проводити активну політику з розширення ринків збуту, зокрема у регіонах Африки, Латинської Америки та Південно-Східної Азії.
- Забезпечити модернізацію транспортної та логістичної інфраструктури для прискорення товарообігу.
- Зміцнювати міжнародні торговельні відносини через угоди про вільну торгівлю та участь у регіональних інтеграційних об'єднаннях.

6. Зовнішньоторговельне забезпечення України є важливим елементом її економічного розвитку та міжнародної інтеграції. Для досягнення стабільного зростання у цій сфері необхідно поєднувати державні ініціативи, інновації у бізнесі та активну інтеграцію у світові ринки. Ефективна зовнішньоекономічна політика здатна стати основою для довгострокового зростання економіки України та її міжнародного авторитету.

РОЗДІЛ ІІ НАПРЯМКИ ЗРОСТАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

3.1. Ключові основи та напрями розвитку зовнішньої торгівлі в умовах розширення інтеграції України на міжнародному ринку

Повномасштабна війна в Україні зумовлює необхідність суттєвих змін та вдосконалення механізмів управління, регулювання й стратегічного планування зовнішньоторговельної діяльності, а також активізації наукових досліджень у цій галузі. Досвід інших країн свідчить про те, що для успішного розвитку зовнішньоторговельних відносин необхідна збалансована торговельна політика, яка поєднує елементи лібералізації та протекціонізму. Особливо важливо розробити ефективний механізм державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

Із зазначалося в попередньому розділі, успішність зовнішньоторговельних операцій українських підприємств великою мірою залежить від належної інфраструктури, яка сприятиме вільному переміщенню готової продукції, сировини і засобів виробництва між експортерами, імпортерами та споживачами. Основні труднощі полягають у подоланні бар'єрів для входу на ринок, крім того для малих виробників, шляхом кооперації, а також у відмові держави від надмірного регулювання місцевих ринків і цін.

Інфраструктура зовнішньої торгівлі України формується під впливом як внутрішнього, так і зовнішнього попиту. Внутрішній попит визначається потребами ринку у сировині, обладнанні тощо, тоді як зовнішній попит впливає на обсяг продукції, що експортується за кордон. Для аналізу рівня ринкового попиту необхідно дослідити ключові канали збуту продукції, яку виробляють державні та приватні підприємства. За даними дослідження [60], основним каналом реалізації української експортної продукції є продажі через посередників. Це означає, що більша частина продукції експортується не через організовані та прозорі ринки, такі як біржі, а через посередницькі структури.

Відповідно, інфраструктура зовнішньої торгівлі забезпечує логістичну підтримку виробництва, сприяючи переміщенню товарів від виробників до іноземних кінцевих споживачів або імпортерів (рис. 3.1).

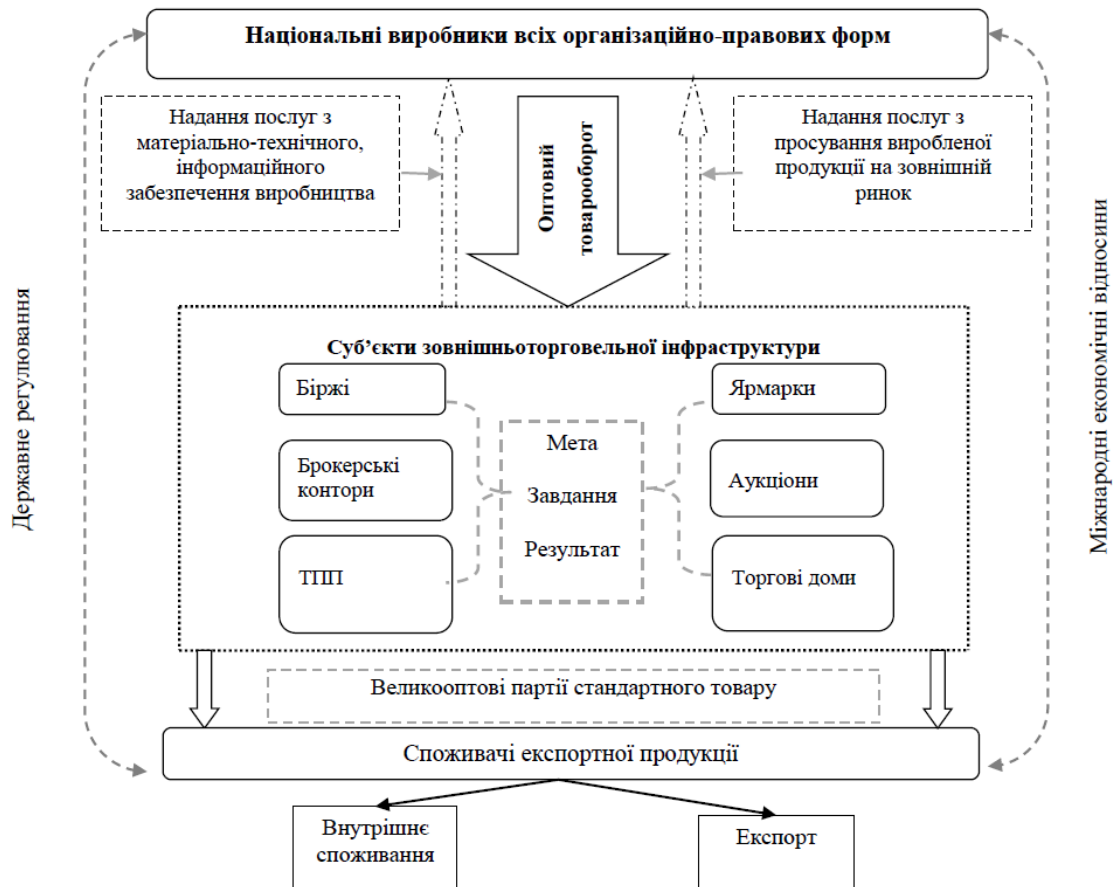

Рис. 3.1. Організаційно-економічні механізми функціонування зовнішньоторговельної інфраструктури України

За: побудовано автором

Комплексний розвиток зовнішньоторговельної інфраструктури України вимагає системного підходу до створення єдиної інформаційної, маркетингової та матеріально-технічної бази для підтримки зовнішньоторговельної діяльності. Основне завдання цієї інфраструктури — забезпечення генерації цінових сигналів шляхом взаємодії попиту і пропозиції. Створення багаторівневої інтегрованої системи, що стимулює зростання експортного потенціалу, має на меті задоволення інтересів експортерів сировинних товарів і ефективне управління

зовнішньоторговельними процесами.

Світовий досвід свідчить, що залучення біржових агентів дає можливість оптимізувати маркетингові витрати та знизити транзакційні витрати для учасників ринку. Активізація зовнішньої торгівлі через біржові ринки може бути здійснена як державними, так і приватними інституціями, яким держава делегує відповідні повноваження.

Розвиток інфраструктури зовнішньої торгівлі має здійснюватися на конкурсних засадах, що передбачає створення умов для конкуренції через лібералізацію доступу до ринків і послуг. Це передбачає впровадження альтернативних послуг у сферах, де існують природні монополії, і поступове впровадження об'єктів інфраструктури як державними, так і приватними суб'єктами.

Для стимулювання розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури необхідні наступні економічні заходи:

- цільове використання субсидій для підтримки експорту;
- перегляд системи ціноутворення та регулювання з урахуванням зовнішніх чинників;
- модернізація та підвищення ефективності технічного обслуговування інфраструктурних об'єктів, зокрема трубопроводів, портів і залізниць;
- покращення методології планування інфраструктурних проєктів, які враховують економічні, екологічні, соціальні та промислові аспекти;
- раціональне бюджетне планування для забезпечення ефективного використання інфраструктури.

Одним із пріоритетів розвитку зовнішньоторговельної інфраструктури має бути активізація виставкової діяльності. Міжнародні виставки та ярмарки сприяють ознайомленню споживачів з новими товарами, визначенню попиту на інноваційну продукцію, знайомству з передовими технологіями та стимулюванню інвестицій.

Варто підкреслити, що банківське кредитування експортної діяльності відіграє ключову роль у підтримці зовнішньої торгівлі. Країни, які активно реалізують політику в цій галузі, застосовують різноманітні інструменти (рис. 3.2), зокрема кредитування та фінансування, з метою стимулювання експортної діяльності своїх підприємств..

Рис. 3.2. Інструменти стимулювання експорту

За: побудовано автором

Держава має важливу роль у наданні фінансових стимулів для експортерів шляхом забезпечення кредитних та фінансових продуктів, які знижують ризики та витрати на здійснення зовнішньоторговельної діяльності. Такі інструменти, як компенсація різниці процентних ставок, державні гарантії, експортні кредити та страхування експортних ризиків, є ключовими у мотивації банків надавати кредити експортним підприємствам.

Проте, аналіз експортної діяльності українських підприємств показує, що державна підтримка експортерів є недостатньою. Основні фінансові інструменти, такі як державний експортний кредит, страхування експортних операцій та гарантія експортних кредитів, не використовуються повною мірою через відсутність належної нормативно-правової бази.

В умовах сьогодення Україні доцільно врахувати досвід розвинених

країн, які активно використовують такі форми державної фінансової підтримки експорту:

1. Страхування експортних операцій: В Україні страхування експортних ризиків розвивається повільно. Наразі велику частину страхових послуг на ринку забезпечують лише кілька провідних страхових компаній. Страхування експортних контрактів та кредитів має стати одним із ключових інструментів підтримки експортерів [83].

2. Кредитування експортерів: Основним банком, що підтримує експортну діяльність, є Укрексімбанк. Його діяльність спрямована на надання кредитно-фінансової підтримки, зокрема, підприємствам, орієнтованим на експорт. Державна підтримка через кредитні інструменти повинна бути розширена для збільшення доступу експортерам до фінансування.

3. Державні гарантії зобов'язань експортерів: Надання державних гарантій може значно знизити кредитний ризик для банків та стимулювати надання позик експортерам. Однак ризики, пов'язані з державними гарантіями, вимагають ретельного управління, щоб уникнути збільшення витрат державного бюджету на виконання таких зобов'язань.

Запровадження цих інструментів в Україні сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародних ринках, а також стимулюватиме розвиток зовнішньоторговельної інфраструктури. Це підвищить ефективність стратегічного управління та сприятиме сталому економічному розвитку країни.

Висновки дослідження можуть бути використані для формування стратегій інноваційного розвитку відповідно до Державної програми економічного розвитку України.

3.2. Аналіз завдань щодо подальшого розвитку консалтингового забезпечення зовнішньо-торговельної діяльності України

Недостатність консалтингових послуг в умовах війни є серйозним викликом для зовнішньоторговельної діяльності України. Це ускладнює процеси прийняття рішень, обмежує можливості підприємств для розширення на зовнішніх ринках і знижує їх конкурентоспроможність. Відсутність якісних консультаційних послуг ускладнює адаптацію українських компаній до нових економічних реалій, що виникли внаслідок війни, і стримує їхню здатність використовувати нові можливості в умовах глобальної нестабільності.

Щоб подолати ці виклики, потрібне розроблення комплексної стратегії розвитку консалтингових послуг, яка має включати як стратегічні, так і тактичні механізми, спрямовані на підтримку зовнішньоторговельної діяльності. Основні елементи такої стратегії повинні охоплювати наступні аспекти:

1. Створення умов для активного розвитку консалтингу: Потрібно розширити доступ до професійних консультаційних послуг для підприємств різних галузей, що працюють на зовнішніх ринках. Це може бути досягнуто через державні програми стимулювання розвитку консалтингу, підготовки кваліфікованих спеціалістів, а також підтримки консалтингових компаній.

2. Інтеграція консалтингових послуг у державні програми підтримки експортерів: Для збільшення ефективності експортних операцій держава повинна розвивати консалтингові послуги в рамках своїх програм економічного розвитку. Наприклад, це можуть бути послуги з аналізу ринків, маркетингових стратегій, юридичних аспектів зовнішньоторговельних угод тощо.

3. Підвищення ролі консалтингових асоціацій і професійних об'єднань: Ці організації мають стати платформою для координації, стандартизації і підвищення якості консалтингових послуг. Розробка професійних стандартів

і етичних норм, ліцензування та сертифікація консультантів допоможуть покращити рівень послуг і підвищити їхню ефективність для підприємств.

4. Залучення міжнародних партнерів для підтримки консалтингу: Співпраця з міжнародними організаціями, інституціями та компаніями, які мають досвід у сфері консалтингу, може значно прискорити розвиток цієї сфери в Україні. Обмін досвідом, навчання та адаптація кращих міжнародних практик сприятимуть швидшій інтеграції українських підприємств у світові ринки.

5. Врахування зовнішніх чинників: Розробляючи стратегію розвитку консалтингу, важливо враховувати глобальні зміни в економіці та торгівлі, спричинені війною, а також нові виклики й можливості, які виникають на зовнішніх ринках. Це дозволить українським підприємствам ефективніше адаптуватися до нових умов та зміцнювати свої позиції у міжнародній торгівлі.

Таким чином, стратегічний підхід до розвитку консалтингових послуг сприятиме посиленню позицій вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках, що дозволить Україні краще інтегруватися у глобальний поділ праці та підвищити ефективність зовнішньоторговельної діяльності в умовах війни (рис. 3.3).

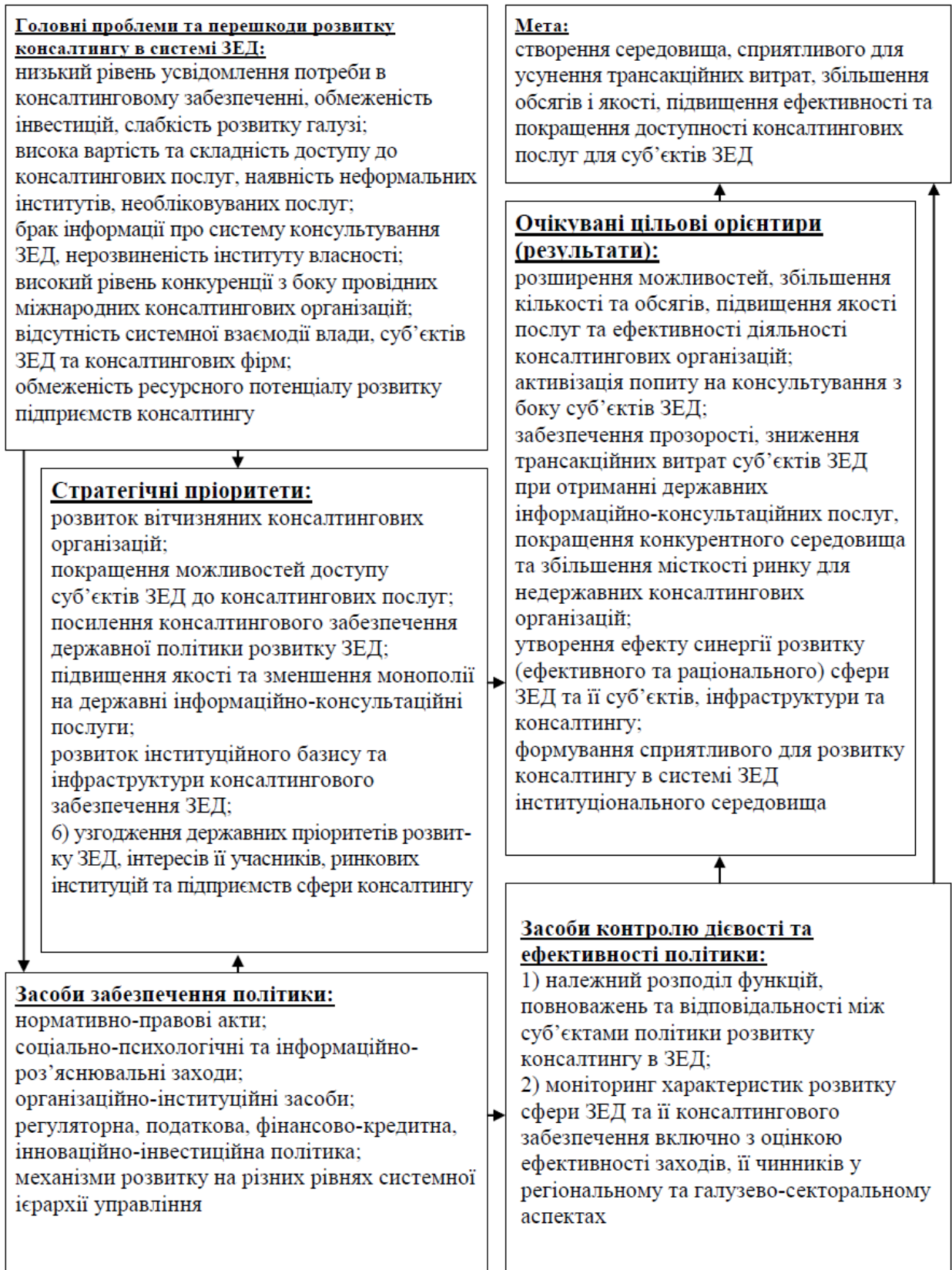

Рис. 3.3. Стратегічними пріоритетами розвитку консалтингових послуг у системі зовнішньоекономічної діяльності України

Побудовано автором за: [31; 63; 78]

Мета стратегії полягає у створенні сприятливих умов для збільшення обсягу та підвищення якості консалтингових послуг, їхньої ефективності та доступності для зовнішньоторговельних організацій. Основні стратегічні пріоритети, спрямовані на досягнення цих цілей, включають:

1. Розвиток національних консультаційних організацій: стимулювання їхньої активності, розширення спектра послуг та підвищення конкурентоспроможності.

2. Посилення уваги до зовнішньої торгівлі: інтеграція консультаційних послуг у процеси зовнішньоекономічної діяльності для підтримки підприємств на міжнародних ринках.

3. Підтримка національної політики: забезпечення взаємодії консалтингових організацій із державними ініціативами, спрямованими на розвиток зовнішньоторговельної діяльності.

4. Поліпшення якості та подолання монополії на інформаційно-консультаційні послуги: підвищення доступності послуг для різних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності через створення конкурентного середовища.

5. Удосконалення інституційної бази та інфраструктури: розвиток інфраструктурних елементів і підтримка інституцій, які забезпечують консалтингову допомогу зовнішньоторговельним організаціям.

6. Визначення національних пріоритетів розвитку: врахування інтересів учасників зовнішньоторговельної діяльності, ринкових інститутів і консалтингових компаній для формування чітких стратегічних напрямів.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності України на світових ринках, ефективному використанню консалтингових ресурсів і підтримці національних підприємств у зовнішньоекономічній діяльності.

Для вдосконалення системи консультаційної підтримки у зовнішньоекономічній діяльності національні консалтингові компанії мають

активно інтегруватися у глобальне співтовариство консультантів. Це сприятиме підвищенню професійного рівня фахівців, запровадженню міжнародних стандартів у практичній діяльності та підвищенню якості надання послуг. Такий підхід визнається важливим більшістю компаній. «Згідно з даними огляду українського ринку управлінського консалтингу, 70% компаній розглядають міжнародну сертифікацію як вкрай необхідну, тоді як лише 10% вважають її недосяжною» [30, с. 13].

Політика національних консалтингових компаній, спрямована на посилення конкурентних переваг, базується на реалізації низки стратегічних заходів, які сприяють їх розвитку та адаптації до сучасних викликів. Основні напрями та рекомендації включають:

1. Покращення ресурсного забезпечення діяльності:
 - Зміцнення матеріально-технічної бази консалтингових компаній.
 - Оптимізація управління людськими ресурсами, підвищення кваліфікації персоналу.
2. Подолання регіональної концентрації інформаційних і консультаційних послуг:
 - Стимулювання розвитку консалтингових послуг у регіонах із низькою доступністю до таких ресурсів.
 - Створення регіональних філій та підтримка їх виходу на міжнародний ринок.
3. Інтеграція у світове консалтингове співтовариство:
 - Створення реляційної бізнес-структури, яка співпрацює із закордонними представництвами та сприяє зміцненню конкурентоспроможності компаній на міжнародних ринках.
 - Надання консультацій експортерам-початківцям, підтримка маркетингових кампаній за кордоном, пошук міжнародних партнерів та організація виставок.
4. Підвищення якості послуг і перехід на міжнародні стандарти:

- Розробка механізмів, що дозволяють компаніям відповідати міжнародним стандартам якості.

- Фінансування навчання менеджерів і фахівців для здобуття сертифікацій ISO та інших престижних кваліфікацій.

5. Забезпечення доступу до фінансових ресурсів:

- Розробка програм державної підтримки та створення сприятливих умов для отримання банківських кредитів.

- Пошук альтернативних джерел фінансування, таких як міжнародні гранти та інвестиції.

6. Розширення співпраці з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності:

- Поглиблення партнерства між консалтинговими компаніями та представниками фінансового сектору.

- Використання консалтингових продуктів для оптимізації ресурсів підприємств та розробки збалансованих стратегій розвитку.

7. Підтримка створення нових консалтингових підприємств:

- Стимулювання інновацій у сфері консалтингу.

- Сприяння розвитку підприємств, які підтримують експорт та впровадження нових технологій.

8. Фокус на антикризове консультування:

- Надання рекомендацій для подолання кризових ситуацій у зовнішній торгівлі.

- Проведення SWOT-аналізу, оцінка конкурентоспроможності компаній, зниження витрат та оптимізація фінансової діяльності.

Таким чином, реалізація цих заходів сприятиме зміцненню позицій консалтингових компаній як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, забезпечуючи ефективну підтримку підприємств у зовнішньоекономічній діяльності. У нинішніх умовах, враховуючи виклики війни та динамічні зміни в міжнародній торгівлі, важливість консультаційних послуг значно

зростає, що робить їх ключовим елементом успішного функціонування економіки України.

Висновки до розділу

1. Україна активно інтегрується у міжнародні ринки завдяки співпраці з Європейським Союзом, країнами Азії, Близького Сходу та іншими регіонами. Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі з ЄС (ПВЗВТ) є основою для підвищення стандартів якості продукції та послуг, відкриття нових ринків і залучення іноземних інвестицій.

2. В умовах глобальної економічної нестабільності Україна повинна диверсифікувати географію експорту та імпорту, щоб зменшити залежність від окремих ринків. Пріоритетними напрямками є розширення присутності на ринках Азії, Африки, Латинської Америки та країн Перської затоки, що забезпечить стабільність торговельного балансу.

3. Ключовим завданням є перехід від сировинної моделі експорту до постачання товарів і послуг з високою доданою вартістю. Зокрема, перспективними секторами є агропромисловий комплекс, харчова промисловість, IT-індустрія, машинобудування, легка промисловість та «зелена» енергетика.

4. Глобальні ланцюги постачання є важливим інструментом для зростання української економіки. Участь у таких ланцюгах через експорт компонентів, виробничу кооперацію чи надання сервісів сприятиме збільшенню обсягів зовнішньої торгівлі та підвищенню конкурентоспроможності.

5. Для успішного розширення на міжнародних ринках Україна має забезпечити відповідність своєї продукції вимогам міжнародних стандартів. Це стосується як сертифікації товарів і послуг, так і впровадження принципів сталого розвитку, що стають обов'язковими для співпраці з багатьма іноземними партнерами.

6. В умовах зростаючої цифрової економіки важливим напрямком є впровадження новітніх технологій у сфері зовнішньої торгівлі. Цифровізація митних процедур, розвиток електронної комерції та автоматизація логістичних процесів дозволять зменшити витрати, підвищити ефективність та прозорість торгівлі.

7. Ефективна транспортна, логістична та митна інфраструктура є основою для підтримки міжнародної торгівлі. Інвестиції в модернізацію портів, залізничних вузлів, логістичних хабів та інтеграція у міжнародні транспортні коридори забезпечать конкурентні переваги для України.

8. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції консалтингове забезпечення стає важливим інструментом для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності українських компаній. Консалтинг сприяє вирішенню стратегічних, правових, фінансових, маркетингових та логістичних питань, що виникають при виході на міжнародні ринки.

9. Українські компанії стикаються із суворими вимогами міжнародних стандартів у зовнішній торгівлі. Консалтингові послуги допомагають адаптувати бізнес-процеси до цих вимог, забезпечуючи відповідність сертифікаційним нормам, екологічним стандартам та вимогам якості.

10. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності вимагає широкого спектра консалтингових послуг, включаючи стратегічне планування, аналіз міжнародних ринків, пошук нових партнерів, митне оформлення, управління ризиками та юридичний супровід. Спеціалізовані послуги для малого та середнього бізнесу є особливо актуальними.

11. Розвиток консалтингового забезпечення створює сприятливі умови для конкуренції між українськими та міжнародними консалтинговими компаніями. Це стимулює підвищення якості послуг та розширення асортименту спеціалізованих пропозицій для бізнесу.

12. Консалтингові послуги повинні враховувати сучасні тенденції

сталого розвитку. Екологічна та соціальна відповідальність стають важливими критеріями для співпраці на міжнародних ринках, і консалтингові компанії можуть допомагати підприємствам у впровадженні таких підходів.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження теоретичних та методичних основ функціонування зовнішньоторговельної інфраструктури України свідчить, що її подальший розвиток і ефективність визначатимуться швидкістю трансформації внутрішнього ринку, узгодженістю державної політики та загальним економічним розвитком. Розширення зовнішньоторговельних зв'язків надає можливість використовувати інфраструктурні об'єкти, яких немає на території України, а також отримувати вигоди від іноземних інфраструктурних елементів. Спільне використання інфраструктурних об'єктів може зменшити витрати на їх технічне обслуговування. На поточному етапі Україна має прагнути до участі в спільних проектах із західними та східноєвропейськими країнами, а також країнами Чорноморського басейну.

2. Для того, щоб стати повноправним учасником європейської інтеграції, Україні потрібно створити нову економічну систему для досягнення стабільності та подолання криз. Це передбачає налагодження взаємовигідних торговельних відносин із країнами-партнерами, розбудову зовнішньоторговельної інфраструктури, яка відповідатиме європейським стандартам і зможе ефективно працювати в єдиній системі. Основні елементи цієї інфраструктури включають суб'єктів господарської діяльності, раціональні економічні відносини, вільний обіг товарів, послуг та капіталу, розвиток банківської системи для підтримки зовнішньоторговельних проектів, ефективне використання природних ресурсів, співпрацю в енергетичному секторі та модернізацію підприємств.

3. Інформаційні та консультаційні послуги відіграють важливу роль у розвитку зовнішньоторговельної діяльності. Ці послуги забезпечують координацію інтересів учасників ринку та підтримку впровадження інновацій. Важливо, щоб державні органи використовували світовий досвід для створення дієвого інституційного середовища зовнішньої торгівлі, а

також поглиблювали співпрацю з міжнародними організаціями. Розвиток консультаційної підтримки також передбачає активну участь у всіх етапах зовнішньоторговельної діяльності та розширення міжнародної співпраці.

4. Іноземний досвід використання інфраструктури може бути корисним для України, оскільки в країні спостерігаються труднощі з моніторингом та поширенням інформації, що обмежує конкурентний потенціал. Важливо, щоб інформація про стан ринку була доступною не лише на науковому рівні, але й для виробників. Незважаючи на існуючі труднощі, зовнішньоторговельна інфраструктура в Україні вже сформована, хоча потребує подальшого розвитку та усунення інституційних бар'єрів.

5. Консультаційні послуги в Україні мають значні перспективи, однак для їх ефективного розвитку потрібно подолати низку перешкод, таких як недостатня частка цих послуг у ВВП, низька конкурентоспроможність на міжнародному ринку, а також слабкий моніторинг логістичної підтримки. Для покращення ситуації уряд має зосередитися на розвитку банківської інфраструктури, забезпеченні стабільності банківської системи, залученні іноземного капіталу та розширенні механізмів кредитування для зовнішньоторговельної діяльності.

6. Таким чином, Україна повинна докласти зусиль для створення нової економічної системи, подолання бар'єрів для міжнародної співпраці та розвитку ефективної зовнішньоторговельної інфраструктури, яка відповідає європейським стандартам. Це можливо лише за умови злагоджених дій державних та комерційних структур, а також активної співпраці з міжнародними організаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексійчук В. М. Організація інформаційно-консультаційного забезпечення АПК України / П. Т. Саблук (ред.). – К., 2023. – 437с.
2. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2022 році». – К. : НІСД, 2022. – 688 с.
3. Апопій В. В. Внутрішня торгівля та АПК України: ефективність взаємодії: монографія / В. В. Апопій. – Л. : Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 368с.
4. Бабан Т.О. Конкурентоспроможність вітчизняних підприємств після вступу України до СОТ / Т.О. Бабан // Вісник ХНАУ ім. В.В.Докучаєва. Серія "Економіка і природокористування", 2019. – Вип. №4. – С. 7-12.
5. Білоусько Я. К. Формування ринків матеріальних ресурсів / Г. М. Підлісецький (ред.). – К. : Інститут економіки, 2022. – 427с.
6. Белявцев М.І. Інфраструктура товарного ринку / М.І.Белявцев, Л.В.Шестопалова. – К.: Центр навчальної літератури, 2023. – 416с.
7. Беренштейн Б.Л. Перспективи розвитку українського біржового ринку / Б.Л. Беренштейн, О.М. Третяк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
8. Благодатний А. В. Розвиток і вдосконалення фінансово-кредитного механізму обслуговування ЗЕД. – К. : ННЦ "Ін-т світової економіки", 2020. – 164с.
9. Бородіна О. Зовнішньоторговельна політика України: витоки, сучасний стан і нові можливості в контексті інституціоналізму та викликів глобалізації / О.Бородіна // Економіка України. – 2022. – № 10. – С. 94-111.
10. Ботвіна Н. О. Шляхи посилення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на європейському ринку / Н. О. Ботвіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.

11. Бурлай Т. В. Критерії оцінки перспектив конвергенції перехідних економік / Т. В. Бурлай // Економіка і прогнозування. – 2015. – № 1. – С. 55.
12. Бухгалтерська звітність Кіровоградської ТПП.
13. Веб-сторінка Комітету міжнародної торгівлі ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uno.org.
14. Виробнича інфраструктура первинної структурної ланки економіки в умовах переходу до ринку: Автореф. дис... канд. екон. наук [Електронний ресурс] / І.О. Кондаурова; Харківський. нац. ун-т. – Харків, 2019. – 20 с. – укр.
15. Вільямсон Олівер Е. Економічні інституції капіталізму: фірми, маркетинг, укладання контрактів / Олівер Е. Вільямсон. – К. : АртЕк, 2014. – 472с.
16. Володін С. А. Наукові основи інноваційного провайдингу на прикладі наукоємної сфери ЗЕД / С. А. Володин. – К. : Дія, 2019. – 112 с.
17. Геєць В. І Матеріали міжнародної наукової конференції: Інституційні трансформації та соціально-економічний розвиток // Економічна теорія. – 2023. – № 2. – С. 90-113.
18. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
19. Гуменна О. В. Виставкова діяльність у сфері ЗЕД: Дис... канд. екон. наук / Національний науковий центр "Інститут світової економіки" НАН України. – К., 2021. – 206 с.
20. Гуменюк О.О. Оцінка ефективності функціонування інфраструктури зовнішньої торгівлі / О.О. Гуменюк // Інноваційна економіка. – 2022. – №3 (5). – С. 23-28.
21. Данилишин Б. М. Збільшення обсягів зовнішньої торгівлі України після вступу в СОТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2018/02/16/118716>.
22. Двадцять мільйонів доларів кредиту надасть компанії UkrFarm

Funding Limited ЄБРР // Україна молода. – 2023. – № 86. – С. 2.

23. Дем'яненко М. Я. Фінансові проблеми формування і розвитку ринкової інфраструктури (доповідь) / М.Я. Дем'яненко // Економіка України. – 2022. – № 5. – С. 4-13.

24. Державна підтримка українського експорту / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua>.

25. Державне підприємство «Державний інформаційно-аналітичний центр моніторингу зовнішніх товарних ринків» [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: www.dzi.com.ua.

26. Держзовнішінформ інформує [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://www.eximb.com>.

27. Державний експортно-імпорتنний банк [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://dzi.gov.ua/about/pidприємство-informue>.

28. Довідка щодо стану інституційного забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні (станом на 01.01.2023 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua.

29. ДП «Держзовнішінформ» розвиває експортну спроможність малого і середнього бізнесу [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://dzi.gov.ua/about/novini-pidприємства/dp-derzhzovnishinform-rozvivae-eksportnu-spromozhnist-malogo-ta-serednogo-biznesu>.

30. Експерти стосовно розвитку ринку маркетингових досліджень в Україні (опитування проведено у грудні 2015 - січні 2022 року) [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: www.uam.com.ua.

31. Експортний консалтинг ДП «Укрпромзовнішекспертиза» [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://www.expert.kiev.ua/ru/strategicheskie-razrabotki>

32. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21 травня 1980 р., м. Мадрид).

Текст українською мовою. – Рада Європи. - 35 с.

33. Єріна А. М. Теорія статистики: практикум / А. М. Єріна, З. О. Пальян. – К.: Тов-во "Знання", КОО, 2012. – 197 с.

34. За підтримки Нідерландів українців навчать надавати якісні експортні послуги [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://exportukr.com/uk/news/za-pidtrymky-niderlandiv-ukrayinciv-navchat-nadavaty-yakisni-ekспортni-poslugy>.

35. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 49 (03.12.2004). – С. 527.

36. Закон України „Про загальні засади створення й функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

37. Закон України "Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

38. Закон України „Про захист економічної конкуренції” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

39. Закон України „Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

40. Закон України „Про зовнішньоекономічну діяльність” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

41. Закон України "Про концесію" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

42. Закон України "Про концесію на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг" № 1286-XIV від 14.12.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

43. Закон України „Про міжнародний комерційний арбітраж”

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

44. Закон України „Про митний тариф України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

45. України „Про оподаткування прибутку підприємств” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

46. Закон України "Про оптові ринки сільськогосподарської продукції" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

47. Закон України "Про підприємства в Україні" від 27 березня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

48. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

49. Закон України «Про торгово-промислові палати України» від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр>.

50. Закон України «Про транзит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

51. Звіт про діяльність Кіровоградської ТПП у 2012-2023 роках [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://www.chamner.kr.ua/zvit/>.

52. Зовнішня торгівля України товарами за 2023 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

53. Ібатуллін Ш. І. Кредитна інфраструктура ЗЕД України: стан та перспективи розвитку: Автореф. дис... канд. екон. наук / Інститут економіки НАНУ. – К., 2021. – 20с.

54. Інституційне регулювання структурних перетворень в Україні в контексті міжнародного досвіду : Автореф. дис... канд. екон. наук [Електронний ресурс] / А.А. Прокоп'єва; НАН України. Інститут світової економіки і міжнародних відносин. – К., 2022. – 17 с.

55. Інституції та засоби управління зовнішньою торгівлею на національному рівні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

www.djerelo.com.ua.

56. Йохна М.А. Про деякі підходи до визначення інституцій / М. А. Йохна // Наукові праці ХНТУ. Серія: економічна. – 2021. – Вип. 31-1. – С. 126-131.

57. Карасьова Н. А. Інфраструктурне забезпечення експортної діяльності / Н. А. Карасьова // Бізнес-Інформ. – 2023. – № 8. – С. 98-103.

58. Коваленко Ю. С. Наукові засади та основні тенденції формування ринкової інфраструктури в Україні / Ю. С. Коваленко // Економіка України. - 2021. – №3. – С. 19-29.

59. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

60. Кончин В. Категорія виявленої порівняльної переваги та оцінка перспектив України на Євроринку / В. Кончин // Журнал європейської економіки. – 2013. – № 1. – С. 135-147.

61. Кредитна інфраструктура ЗЕД України: стан та перспективи розвитку: Автореф. дис... канд. екон. наук [Електронний ресурс] / Ш.І. Ібатуллин; Ін-т економіки УАН. – К., 2021. – 20 с.

62. Лопатинський Ю.М. Трансформація зовнішньоторговельного сектора: інституціональні засади / Ю. М. Лопатинський. – Чернівці: Рута, 2023. – 344 с.

63. Мікула Н. А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія / Н. А. Мікула. – Львів: ІРД НАН України, 2019. – 395 с.

64. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.customs.gov.ua.

65. Наказ Державної митної служби „Про затвердження Порядку стягнення митних зборів, нарахованих за вантажною митною декларацією” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.customs.gov.ua.

66. Національний проект ТПП України export.ua [Електронний

ресурс]. – Спосіб доступу: <http://www.export.ua/>.

67. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Норт, Даглас; пер. з англ. І. Дзюб. – К. : Основи, 2000. – 198 с.

68. Опитування «Яка з послуг Палати Вас цікавить найбільше?» 2023 рік. [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://www.chamber.kr.ua/>.

69. Осташко Т.О. Ринкова трансформація зовнішньоекономічної інфраструктури / Т. О. Осташко. – К.: Фенікс, 2014. – 280 с.

70. Положення про порядок застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності спеціальних санкцій, передбачених статтею 37 закону України „Про зовнішньоекономічну діяльність” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

71. Положення „Про управління зовнішньоекономічних зв'язками” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

72. Положення «Про валютний контроль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

73. Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

74. Постанова Кабінету Міністрів „Про ставки митного збору” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

75. Постанова Кабінету Міністрів „Про затвердження Порядку стягнення податку на додаткову вартість і акцизний збір у випадку ввезення товарів на митну територію України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

76. Про схвалення Концепції створення системи державної підтримки експорту України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.08.2013 р. № 586-р // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 154 / № 175.

77. Про торгово-промислові палати в Україні : закон України від

2.12.1997 р. № 671/97-ВР // Урядовий кур'єр. – 1998. – 15 січня.

78. Ринкова інфраструктура зовнішньоекономічних зв'язків України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 [Електронний ресурс] / Н.В. Почерніна; Нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2012. – 17 с.

79. Ринкова інфраструктура та її вплив на економічне зростання виробництва: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.02 [Електронний ресурс] / В.О. Маслак; НАН України. Інститут регіон. дослідж. – Л., 2017. – 17 с.

80. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

81. Романов О. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / О. Романов // Юридичний журнал. – 2022. – № 11. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=2000>.

82. Соціально-економічна інфраструктура як фактор зростання трансформаційної економіки України: Автореф. дис... канд. екон. наук [Електронний ресурс] / О.О. Ципліцька; Наук.-дослідне фінанс. ін-т при М-ві фінансів України. – К., 2020. – 20 с.

83. Статистична інформація Державної служби статистики України. - www.ukrstat.gov.ua.

84. Статистична інформація Національного банку України. - www.bank.gov.ua.

85. Супіханов Б.К. Підвищення конкурентоспроможності експортоорієнтованого виробництва в умовах підготовки вступу до ЄС / Б.К. Супіханов // Економіка України. – 2020. – № 5 – С. 44-49.

86. Торгово-промислові палати у системі зовнішньоекономічних зв'язків України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.05.01 [Електронний ресурс] / І.Л. Гурняк; Укр. акад. зовніш. торгівлі. – К., 2014. – 24 с.

87. Трансфертне ціноутворення України: V. 2.0 [Електронний ресурс].

– Спосіб доступу: <http://transfert.dzi.gov.ua/>.

88. ТПП України сьогодні [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://www.ucci.org.ua/>.

89. Угода про партнерство та співробітництво між Європейським Співтовариством і Україною, затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/ru/publish/printable_article?art_id=40298.

90. Україна та ЄС: разом у XXI століття. Презентаційний варіант Програми інтеграції України до ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=47695&cat_id=80890.

91. Урядовий портал Міністерства економіки України. – www.me.gov.ua.

92. Флейчук М. І. Моніторинг аналізу розвитку ринків сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів (тінізація, нелегальне вивезення продукції, спекуляція, монополізація) / М. І. Флейчук, Г. Я. Антонюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/Monitor/August/1.htm.

93. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

94. Циганкова Т.М. Міжнародна торгівля: Навч. Посібник / Т.М. Циганкова, Л.П. Петрашко, Т.В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2001. – 488 с.

95. Шпикуляк О.Г. Інституціональні аспекти регулювання зовнішньоторговельної діяльності / О.Г. Шпикуляк // Економіка України. – 2018. – №5. – С. 114-121.

96. Шпикуляк О. Г. Інституції зовнішньоекономічної діяльності: монографія / О. Г. Шпикуляк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2019. – 480 с.

97. Якубенко В. Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці: Монографія / В.Д. Якубенко. - К. : КНЕУ, 2021. – 252 с.

98. Яненко Ф. В. Управління розвитком інфраструктури великого

промислового регіону: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.10.01 [Електронний ресурс] / Ф. В. Яненко; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. – Харків, 2022. – 37 с.

99. World Trade Report 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.wto.org.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Товарна структура зовнішньої торгівлі у I кварталі 2024 р.

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до I кварталу 2023	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до I кварталу 2023	у % до загального обсягу
Усього	10060852,7	97,2	100,0	15975190,7	101,7	100,0
у тому числі						
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	370171,3	111,9	3,7	372910,9	111,8	2,3
II. Продукти рослинного походження	3593890,1	86,2	35,7	710335,2	107,2	4,4
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	1535720,4	104,2	15,3	59713,2	92,7	0,4
IV. Готові харчові продукти	986728,8	123,2	9,8	800737,7	109,5	5,0
V. Мінеральні продукти	985939,0	184,2	9,8	2084122,0	54,4	13,0
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	220243,3	94,5	2,2	2105045,4	105,0	13,2
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	78535,1	102,5	0,8	916810,5	110,8	5,7
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	11401,9	48,6	0,1	64131,9	100,2	0,4
IX. Деревина і вироби з деревини	321628,0	83,7	3,2	55452,2	134,9	0,3
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	51560,7	85,5	0,5	218532,4	110,7	1,4
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	53697,0	43,4	0,5	541838,0	95,9	3,4
XII. Взуття, головні убори, парасольки	11850,3	39,4	0,1	131816,8	103,9	0,8
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	74904,7	106,6	0,7	158838,9	112,9	1,0
XIV. 71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	3464,0	70,7	0,0	22642,5	92,4	0,1

Продовження табл. А.1

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
	тис. дол. США	у % до I кварталу 2023	у % до загального обсягу	тис. дол. США	у % до I кварталу 2023	у % до загального обсягу
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	1067676,2	114,4	10,6	874865,6	128,1	5,5
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	364679,1	50,1	3,6	2836448,9	101,3	17,8
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	93904,1	114,0	0,9	2217022,7	154,6	13,9
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	19788,9	89,3	0,2	372319,8	146,1	2,3
XIX. Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	412,8	74,3	0,0	10017,4	65,9	0,1
XX. Різні промислові товари	191115,0	76,3	1,9	257692,7	124,1	1,6
XXI. 97 Твори мистецтва	563,3	216,1	0,0	754,6	2341,6	0,0

За: [83].

Додаток Б

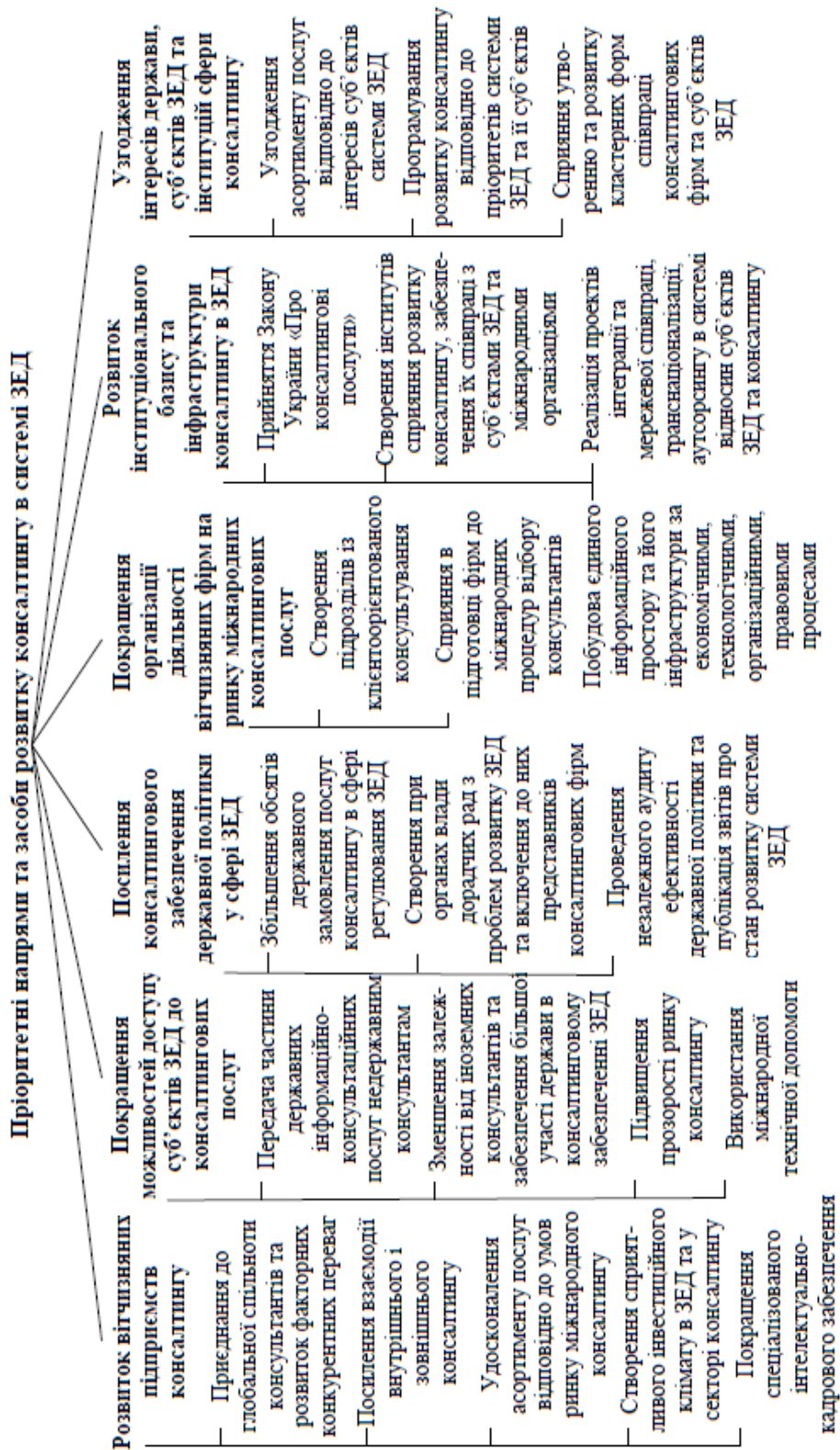

Рис. Б.1. Пріоритети та засоби розвитку послуг консалтингу в системі зовнішньоторговельної діяльності України

За: авторська розробка

